

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МИТНИЦІ У
СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 627 групи

Майбороску Тетяна Дмитрівна

Керівник:

кандидат історичних наук,

доцент Стрельчук Н. В.

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол №_____ від _____ 2024 р.

Зав. кафедрою _____ проф. Круглашов А.М.

Чернівці – 2024

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена важливій та актуальній, особливо в умовах воєнного часу, проблемі цифрової трансформації української митниці.

Впровадження цифрових технологій допомагає адаптувати митну політику України до стандартів ЄС, посилює економічну стабільність і безпеку нашої держави.

Досліджено останні зміни у митному законодавстві України та проаналізовано їх відповідність до вимог «Угоди про асоціацію з ЄС». Проаналізовано досвід країн ЄС у запровадженні «Е-митниці» і співпрацю у митній сфері в рамках ініціативи «Східне партнерство».

Відзначено прогрес Державної митної служби України у впровадженні таких митних сервісів, як «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», «Е-декларація», «Е-черга». Окремий акцент зроблено на пілотному проекті «Е-черга» на україно-румунському кордоні.

Основні висновки дослідження включають узагальнення досягнень цифровізації митної сфери України і рекомендації щодо вдосконалення цифрових інструментів для підвищення прозорості і ефективності митних процедур.

Ключові слова: цифровізація, митні послуги, е-митниця, єдине вікно.

Анотація

The qualification work is devoted to the important and urgent, especially in wartime conditions, problem of digital transformation of Ukrainian customs.

The introduction of digital technologies helps to adapt Ukraine's customs policy to EU standards, strengthens the economic stability and security of our state.

The latest changes in the customs legislation of Ukraine are studied and their compliance with the requirements of the "Association Agreement with the EU" is analyzed. The experience of EU countries in introducing "E-customs" and cooperation in the customs sector within the framework of the "Eastern Partnership" initiative is analyzed.

The progress of the State Customs Service of Ukraine in implementing such customs services as "Single Window for International Trade", "E-declaration", "E-queue" is noted. Special emphasis is placed on the pilot project "E-queue" on the Ukrainian-Romanian border.

The main conclusions of the study include a generalization of the achievements of digitalization of the customs sector of Ukraine and recommendations for improving digital tools to increase the transparency and efficiency of customs procedures.

Ключові слова: digitalization, customs services, e-customs, single window.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Т. Д. Майброску

ЗМІСТ	
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ МИТНИЦІ В УКРАЇНІ.....	8
1.1. Теоретичні засади та нормативно-правові основа митної політики в умовах цифровізації.....	8
1. 2. Джерельна база дослідження.....	18
РОЗДІЛ II. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС ВПРОВАДЖЕННЯ Е-МИТНИЦІ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКУ МИТНОГО КОНТРОЛЮ.....	24
2.1. Формування спільної з Європейським Союзом митної політики...	24
2.2. Впровадження цифрових ініціатив ЄС у країнах Східного Партнерства	33
2.3. Виконання Угоди про Асоціацію з ЄС у митній сфері	39
РОЗДІЛ III. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МИТНИЦІ.....	47
3.1. Цифровізація митних процедур і впровадження «Єдиного вікна» у практику української митниці.....	47
3.2.Запровадження електронних митних декларацій.....	56
3.3. Використання сканерів як механізму е-огляду вантажів.....	58
3.4. Функціонування сервісу «Е-черга» на україно-румунському кодоні	62
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	72
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Актуальність дослідження. Запровадження новітніх інформаційних технологій у митній справі є важливим аспектом для спрощення міжнародних торговельних операцій і відповідно, швидшого обміну товарами і послугами.

Наша держава, яка приєдналася до Всесвітньої митної організації (ВМО) у 1992 р. і до Світової організації торгівлі (СОТ) у 2008 р., підписала низку міжнародних угод щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема у сфері декларування, прискорення товарообігу і боротьби з корупцією на митницях. У зв'язку з цим було розроблено і прийнято відповідні законодавчі акти, розроблено нові митні правила і розроблена концепція цифровізації митниці.

Сьогодні продовжується масштабна цифрова трансформація української митниці, яка передбачає функціонування Єдиної інформаційної автоматизованої інформаційної системи (ЕАІС) митних органів, спрощення митних процедур шляхом автоматизації і стандартизації роботи митних сервісів, покращення обміну інформацією і координації діяльності митних та інших контролюючих органів, а, відповідно, зменшення корупції і контрабанди.

Міжнародний досвід свідчить, що більшість розвинених країн запровадили системи «Е-митниця». Зазначимо, що з 2005 р. електронне декларування обов'язкове у ЄС і е-інструменти активно використовуються європейськими країнами у зовнішнь-економічній діяльності. «Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» передбачено адаптацію українського законодавства до законодавства ЄС у митній сфері. Так, Україна приєдналася до «Конвенції про процедуру спільного транзиту», «Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами» та ін. При цьому використання бази комп'ютеризованої транзитної системи ЄС (NCTS) і «Програми авторизованого економічного оператора» (АЕО) у практичній діяльності підрозділів Державної митної служби України і важливими у цифровізації митних процесів.

На сьогодні Державна митна служба є флагманом у запровадженні електронного документу обігу серед органів влади України і успішно подолала низку викликів технічного та організаційного характеру. Також варто відзначити що в митних органах використовуються інформаційні ресурси з надійними каналами зв'язку.

У зв'язку з цим досвід впровадження «Е-митниці» в Україні є надзвичайно актуальним і необхідним, так як сприятиме ефективнішій роботі наших митних і фіскальних органів, оптимізації зовнішньоекономічної діяльності і засвідчить про готовність України до гармонізації митних сервісів із сервісами Європейського Союзу.

Метою дослідження є аналіз функціонування української митниці в умовах цифрової трансформації.

Об'єктом дослідження є функціонування митниці в сучасних умовах.

Предметом дослідження є процес цифрової трансформації української митниці.

Завдання дослідження:

- проаналізувати теоретично-концептуальні засади та нормативно-правове забезпечення цифровізації митниці в Україні;
- висвітлити сутність, принципи та інституційне забезпечення функціонування е-митниці в країнах ЄС;
- проаналізувати проблемні аспекти та перспективи розвитку митного контролю в Україні на основі імплементації зарубіжного досвіду;
- окреслити пріоритетні напрямки розвитку е-митниці в Україні в контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави;
- дослідити особливості функціонування системи управління митними ризиками в умовах цифрової трансформації;
- розкрити особливості митного контролю і митного оформлення товарів і транспортних засобів в умовах воєнного стану;

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є загальні і спеціальні наукові методи. Так, діалектичний метод і метод узагальнення

використано для загальнотеоретичного дослідження реформування митниці у сучасних умовах. Використання історичного і хронологічного методів дозволило простежити етапи реформування митниці і здійснити періодизацію введення е-митниці. Порівняльний метод застосовано при аналізі зарубіжного досвіду щодо впровадження цифрових технологій на митниці.

Джерельною базою дослідження є міжнародні угоди щодо зовнішньоекономічної діяльності, Конституція України, законодавчі і нормативні акти у митній справі, звіти на інші документи органів української влади щодо діяльності митниці і її реформування, довідкові видання, статистичні матеріали, публікації у мас-медіа.

Реформуванню української митниці присвячені наукові статті І.Муратова, Т.Мельник, П. Пашко та ін. Стан запровадження електронних послуг на митниці досліджують О. Звоздецька, О.Микуляк, О.Мостовенко, А.Назарко, К. Новікова, О.Федотов та ін. М.Прокопенко. Такі дослідники, як С. Яценко, Р.Шевчук та ін. аналізують досвід використання цифрових технологій у митній справі в зарубіжних країнах. Проблему митного контролю аналізують С.Терещенко, В.Філатов, Н.Щербатюк та ін.

Зазначимо, що переважна більшість наукових праць присвячена загальним теоретичним і законодавчим аспектам цифровізації митниці і тільки незначна кількість публікацій розглядає власне сам процес і специфіку впровадження цифрових інструментів на рівні підрозділів Державної митної служби і змін в управлінських процесах на різних рівнях. Все ще мало уваги приділяється науковому аналізу кадрового і фінансового забезпечення, управління проектами і ресурсами у митній сфері, а також вивченню організації митного контролю у країнах ЄС.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше комплексно проаналізовано цифрову трансформацію української митниці і визначенню її відповідність міжнародним нормам та правилам у цій сфері.

Робота складається з вступу, 3 розділів, висновків, списку джерел і літератури, додатків.

РОЗДІЛ І.

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ МИТНИЦІ В УКРАЇНІ

1.1. Теоретичні засади та нормативно-правові основи державного управління митницею в умовах цифрової трансформації

Цифрова трансформація впливає на всі соціально-політичні і економічні сфери життя суспільства. Цифрові технології вимагають адаптації всіх держав світу до нових можливостей і викликів, а сучасні процеси у зовнішньоекономічній діяльності вимагають прискорення процесів митного контролю та митного оформлення через їх автоматизацію.

Для нашої держави цифрова трансформація також є надзвичайно актуальною у контексті вступу до ЄС і, особливо ця актуальність зросла в умовах російської агресії і дії воєнного стану, адже митна політика є одним із важливих інструментів захисту національних інтересів. Цифрова трансформація у сфері митної політики має важливе значення для забезпечення стабільності економіки нашої країни і ефективного державного управління цією сферою, а в умовах війни значно зростає важливість швидкого і ефективного управління ресурсами. Автоматизація процесів у митній сфері дозволяє прискорити митні процедури для важливих товарів та гуманітарної допомоги, а також зменшити корупційні ризики.

Цифровізація митної сфери в нашій країні пройшла кілька етапів: від впровадження ІТ-рішень до інтегрованих систем. Зазначимо, що реформування митниці та приведення її до стандартів ЄС у цій сфері викликали зміни у державному управлінні митною політикою України.

Органи державної влади здійснюють функції державного управління через управлінську діяльність, яка має певні риси. П. Надолішний вважає такими рисами «владний характер, системність, всезагальність або об'єктну універсальність» [81]. Методами державного управління є офіційні способи

владного впливу державних органів влади у межах їх функцій і компетентносте, які передбачають засоби їх реалізації. До них належать: спеціальні (правоохоронні, військові, митного і прикордонного контролю, дипломатичні та ін.), комунікативні, інформаційні, технічні. О. Макарова пропонує визначення поняття «механізми державного управління митною справою як «сукупність комплексних політичних, адміністративних, економічних, соціальних, організаційних та правових засобів впливу на митну політику в управлінській діяльності державних органів, сукупність практичних заходів, методів, інструментів державного впливу, за допомогою яких забезпечується управління митною справою відповідно до поставлених цілей та наявних ресурсів, організовується діяльність митних органів, а також сукупність правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації митними органами свого функціонального призначення [73, с. 129]. Дослідниця також подає перелік механізмів, які впливають на сталість реформ у митній сфері. Це запровадження інтегрованого управління кордонами, технологій управління ризиками, моніторинг бізнес-процесів і оцінка ефективності митних процедур, прозорість реформ та ін. [73, с.129].

Дослідники Мушенок В.В., Тімашов В.О. відзначають, що між адміністративними процесами та процесом регулювання державної митної справи є багато спільного. А саме, «порядок реалізації повноважень органів виконавчої влади, підготовка, прийняття нормативних і адміністративних актів, порядок застосування заходів адміністративного примусу» [81].

Обов'язковою умовою діяльності митних органів є дотримання законодавства, а принцип законності є фундаментальним принципом у їх роботі. Митники час проведення митного контролю та митного оформлення мають проводити всі необхідні заходи для гарантування дотримання норм українського законодавства.

Зазначимо, що вимога дотримання законності стосується не тільки митників, а всіх учасників митних відносин, в т.ч осіб, які здійснюють спеціальну діяльність у митній сфері, учасників зовнішньоекономічної

діяльності (ЗЕД), фізичних осіб, що перетинають кордон; а також представників інших державних контролюючих органів.

У ст. 319 «Митного Кодексу України» йдеться, що «митні органи в межах своєї компетенції здійснюють і інші види державного контролю». До таких видів державного контролю слід віднесено: податковий контроль, експортний контроль, валютний контроль, екологічний контроль [18].

Важливим для дослідження реформування митної сфери є поняття «управління ризиками у митній справі». Перший «Стандарт з управління ризиками в митній службі» розроблено у 1995 р. в Австрії. Митні ризики відносять до групи ризиків зовнішньоекономічної діяльності, які, відповідно є частиною економічних ризиків. У ЄС під митним ризиком розуміють «ймовірність того, що щось перешкоджатиме застосуванню заходів Євросоюзу або національних заходів щодо поведінки митниць з товарами» [5].

Згідно українського Митного Кодексу, митний ризик – це «вірогідність недодержання або порушення норм вітчизняного митного законодавства й порядку ведення операцій зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання, що спричиняє виникнення митної шкоди» [16].

Відповідно до законодавства виокремлюють такі цілі застосування системи управління митними ризиками: «1) запобігання, прогнозування і виявлення порушень законодавства України з питань митної справи; 2) забезпечення більш ефективного використання наявних у митних органів ресурсів та зосередження їхньої уваги на окремих згрупованих об'єктах аналізу ризику, щодо яких є потреба у застосуванні окремих форм митного контролю або їх сукупності, а також у підвищенні ефективності митного контролю (сферах ризику); 3) забезпечення в межах повноважень митних органів заходів із захисту національної безпеки, життя і здоров'я людей, тварин, рослин, довкілля, інтересів споживачів; 4) прискорення митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України» [16].

Суб'єктами управління митними ризиками є посадові особи митниці, які впливають на об'єкт митного управління, а об'єктом є ризик, безпосередньо пов'язаний з виконанням митних операцій. Відповідно до «Порядку розроблення профілів ризиків», який затверджений Наказом Державної митної служби України № 1514 від 22.12.2010 р. і змінами Наказу Держмитслужби № 22 від 11.01.2012 р. до основних джерел та сфер виникнення митних ризиків зараховано: «митний режим, характер порушення, мета порушення (умисел), вид товару, стосовно якого може бути вчинене порушення»[28].

Для мінімізації ризиків митниці можуть використовувати управління ризиками як метод ефективного розподілу ресурсів і підтримання балансу між сприянням і контролем за торгівлею. Під системою управлінням ризиками Ю. Бугель Ю.В. і Г. Чекаловська розуміють «діяльність митних органів з аналізу ризиків, виявлення та оцінки ризиків, розроблення заходів із нейтралізації можливих ризиків, пов'язаних із здійсненням професійної діяльності і є частиною загального процесу передбачення й нейтралізації негативних наслідків, пов'язаних із визначенням товарів, транспортних засобів, документів і осіб, які підлягають митному контролю, форм митного контролю, що застосовуються до таких товарів, транспортних засобів, документів і осіб, а також обсягу митного контролю» [56].

Зазвичай управління ризиками митні служби зарубіжних країн відносять до сфери тактичного управління і здійснюється за допомогою комп'ютеризованих систем обробки зовнішньоекономічних операцій. У США це система ACS – у США, а в ЄС - NCTS. Під час обробки декларацій проводиться ідентифікація значень за кожним критерієм. Потім визначається сума добутків відповідного рівня ризику на вагу відповідного критерію.

Цей показник вказує, які саме митні формальності мають пройти товари за цією декларацією. Найпоширеніша схема це 3 канали:

- зелений коридор (моментальний випуск);
- жовтий коридор (додаткова перевірка документів);
- червоний коридор (цільовий огляд) [69. С.73].

«Митний кодекс України» прийнято постановою Верховної Ради України 12 грудня 1991 р. У Митному кодексі (МК) передбачено створення Державного митного комітету України (1991-1996 рр.).[15].

Митним кодексом України чітко визначені основні напрями митної діяльності під керівництвом центрального органу виконавчої влади, що «забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, а саме:

- порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення;
- застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- справляння митних платежів;
- ведення митної статистики;
- обмін митною інформацією;
- ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;
- здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України;
- запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил;
- організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів;
- інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи» [15].

Закон «Про митну справу в Україні» прийнято Верховною Радою України 25 червня 1991 р. У ст. 1 Закону проголошено, що Україна «...як суверенна держава самостійно створює власну митну систему і здійснює митну справу» [11]. «Митна справа є складовою частиною зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України» [11].

29 листопада 1996 р. Президентом України видано «Указ про створення на базі колишнього Державного митного комітету України і його органів

Державної митної служби України (ДМСУ) та її органів — регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митниць». Цей Указ створив умови для осучаснення всієї митної системи України та її управління. Державна митна служба України проіснувала з 1996 р. до 2012 р.[18].

У грудні 2012 р. реорганізовано Державну митну службу та Державної податкову службу і утворено Міністерство доходів і зборів України, яке діяло до 2014 р. У 2014 р. відбулася нова реорганізація і митні органи віднесено до Державної фіскальної служби (2014-2019 рр). У березні 2019 року утворено Державну митну службу України (Держмитслужбу), яка відповідно до «Положення про державну митну службу України» (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227) є «центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів» і «реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи» [18].

Згідно цього «Положення» завданнями Держмитслужби визначені наступні «1) забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі;

2) забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил;

3) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної митної політики на розгляд Міністра фінансів» [18].

У цьому ж «Положенні» вказано, що Держмитслужба «розробляє сучасні технології здійснення митного контролю і митного оформлення, впроваджує нові види технічних та спеціальних засобів митного контролю, здійснює контроль за їх застосуванням територіальними органами» [18].

Першим етапом цифровізації української митниці можна вважати 1998 - 2010 рр., коли розпочато автоматизацію податкових і митних процесів і запроваджено перші сервіси для подання е-декларацій. У 1998 р. ВР України затвердила «Концепцію Національної програми інформатизації», де дано визначення інформатизації. Інформатизація – це «сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів», які направлені створення «інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки». [33]

У Преамбулі до Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007—2015 роки» зазначалося, що «рівень державної підтримки виробництва засобів інформатизації, програмних засобів і впровадження ІКТ є недостатнім, що відсутня координація зусиль державного і приватного секторів економіки з метою ефективного використання фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів, що направляються на розвиток і впровадження ІКТ». Цим Законом розвиток інформаційного суспільства в Україні визначався одним з пріоритетних напрямів державної політики і створювалася законодавча база для розвитку сектору ІКТ і впровадження цифрових технологій.

Новий Закон, який регулює відносини, що виникають під час виконання «Національної програми інформатизації» ВР прийняла у березні 2023 р. [25].

У Законі є визначення понять «електронні інформаційні ресурси», «цифровізація» та ін. Отже, згідно визначення поданого у Законі «електронні інформаційні ресурси - це систематизовані відомості і дані, створені, оброблені та збережені в електронній формі за допомогою технічних засобів та/або програмних продуктів» [25], а «цифровізація – це процес впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя»[25].

Для новоствореної Державної митної служби України основним завданням стала цифрова трансформація митної політики.

Разом з тим експерти наголошують, що зростання обсягу електронних транзакцій у митній сфері створює можливості для кібератак і діяльності кіберзлочинців, а це вимагає постійної розробки нових заходів захисту інформації.

Впродовж 2022–2024 рр. прийнято низку нормативно-правових актів щодо цифрової трансформації митної справи, а саме:

- 1) процедура спільного транзиту;
- 2) технологічні інструменти: «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», «є-Черга», «Електронна митниця»;
- 3) діджиталізація процедури ввезення гуманітарної допомоги;
- 4) окремі аспекти діджиталізації митної брокерської діяльності;
- 5) діджиталізація митної справи тощо.

Україна виконує зобов'язання, прийняті згідно «Угоди про асоціацію в сфері цифрової трансформації митної справи». Відповідно прийнято такі відомчі нормативно-правові акти як Наказ Міністерства фінансів України від 19 травня 2023 р. № 263 «Про затвердження Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів, порядок і умови застосування її систем» (Наказ № 263) [12] і Наказ Міністерства фінансів України від 9 лютого 2024 року № 63 «Про реалізацію рішення Комітету з управління інформаційними технологіями у системі управління державними фінансами» (Наказ № 63) [26], яким було реалізовано рішення Комітету з управління інформаційними технологіями у системі управління державними фінансами (Комітет) «Про затвердження довгострокового національного стратегічного плану цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (Multi-Annual Strategic Plan For Electronic Customs, MASP-C)» (План) [37].

Відповідно до Наказу № 263 «Єдина автоматизована інформаційна система митних органів (ЄAIC) – багатофункціональна інтегрована автоматизована система, яка становить сукупність взаємопов'язаних

інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів з метою здійснення митної справи, і засобів їх забезпечення».

Наказ № 63, який затвердив План, розроблений у контексті підготовки України до вступу до ЄС та виконання Додатку XV до Угоди про асоціацію, яким встановлено чіткий перелік заходів, що їх Україна має виконати задля гармонізації митних процесів з європейськими стандартами. Особливу увагу було приділено виконанню всіх вимог щодо майбутніх інтеграцій до систем ЄС. План має стати керівним документом з питань упровадження та розвитку митних інформаційних систем у наступні роки. Успішна реалізація визначених трансформацій забезпечить ІТ-систему адекватними інструментами для боротьби з корупцією та шахрайством. Як основу ІТ-стратегії Держмитслужби визначено, зокрема: сервісно-орієнтовну архітектуру; централізоване упровадження ЄАІС; гармонізований інтерфейс із ЄС і Єдине вікно для міжнародної торгівлі. Особлива увага нормотворця, в напрямі врегулювання процесів діджиталізації митної справи, приділена упровадженню безпаперових процедур у митному просторі України. У митній справі для цього реалізується Ініціатива електронної митниці (Electronic customs initiative). З цією метою, у процесі ІТ-трансформації Держмитслужба використовуватиме управління бізнес-процесами та BPM-моделювання, що дозволить забезпечити цілісне уявлення про митні процеси та практичні наслідки їх упровадження відповідно до митного законодавства України та ЄС. Аналізований План, в частині реалізації заходів, щодо побудови надійних та сучасних ІТ-систем Митниці, розрахований до 2026 року включно та передбачає залучення міжнародної технічної допомоги. Згідно Наказу № 63, головною метою Плану є формування дорожньої карти цифрової трансформації та розвитку Держмитслужби для забезпечення якісно нових зручних, надійних та прискорених процесів митної справи в Україні, яка базується на передових міжнародних практиках та рекомендаціях. Означеної

мети можна досягти шляхом побудови сучасних, гнучких, надійних, сервісно-орієнтованих інформаційно-комунікаційних систем, заміни та модернізації застарілих функціонуючих систем, зокрема Єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів (ЄАІС), її складової – автоматизованої системи митного оформлення (АСМО), з урахуванням передових міжнародних практик, що базуються на чинному законодавстві ЄС, положеннях Митного кодексу України, орієнтованих на спрощення та гармонізацію митних процедур, створення ефективного та прозорого торговельного середовища, покращення позиції України у світових рейтингах, пов'язаних із легкістю ведення бізнесу. Основними напрямками упровадження цифрової трансформації та розвитку Держмитслужби на сьогодні є: спрощення митних процедур завдяки використанню стандартизованих європейських митних процесів та широкого використання інформаційних технологій; розвиток інформаційного обміну з митними органами сусідніх держав для прискорення митних формальностей та зменшення процедурних навантажень на бізнес; модернізація систем та упровадження нових рішень для створення нового сервіс-орієнтованого ландшафту інформаційно-комунікаційних систем європейського зразка; трансформація та розвиток кадрового забезпечення Держмитслужби для оновлення процесів управління ІТ; забезпечення можливостей безпечного та безперервного функціонування критичних інформаційно-комунікаційних систем Держмитслужби.

Фундаментальним документом, що визначив основні підходи до формування системи управління митними ризиками в Україні є Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур [10]. Починаючи з 2012 р., ключові принципи її функціонування для визначення форм та обсягів митного контролю затверджено в Митному кодексі України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [16]. Положення цього законодавчого акта узгоджуються з міжнародними стандартами, включно з правилами розділу 6 «Митний контроль» Загального додатка до цієї Конвенції вимогами ст. 7 розділу 1 Угоди Світової організації торгівлі (далі – СОТ) про спрощення процедур

торгівлі [13], а також положеннями Митного кодексу Європейського Союзу (далі – ЄС) від 09.10.2013 р. № 952/2013 [15]. Саме тому удосконалення функціонування системи управління митними ризиками в Україні неможливе без дослідження зарубіжного досвіду, зокрема держав ЄС, та аналізу можливостей його імплементації на національному рівні у період впливу деструктивних факторів на економічну систему країни.

У березні 2023 р. український уряд прийняв основні напрямки реформування митниці:

- Створення спільної бази даних із ЄС;
- Спільний контроль і збільшення пунктів пропуску на кордонах з країнами ЄС;
- Зменшення корупції і ротація персоналу;
- Встановлення сканерів.
- Оцінка ризиків;
- Запровадження е- черги на пунктах пропуску» [35]

На початку лютого 2024 р., Міністерство фінансів затвердило «Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Держмитслужби» (далі - План) [35]. План базується на сервісно-орієнтованій архітектурі (COA).

1.2. Джерельна база дослідження

Джерельною базою дослідження цифровізації митної сфери України є міжнародні угоди і конвенції, до яких приєдналася Україна, законодавчі і нормативно-правові акти, прийняті за роки незалежності нашої держави (закони, постанови КМУ і ВР, накази міністерств і розпорядження ДМС), що регулюють митну і податкову сферу. Також при підготовці дослідження використано аналітичні звіти, огляди, результати соціологічних опитувань статистичні дані і публікації у ЗМІ, які висвітлюють діяльність митних органів та їх цифрову трансформацію.

Проблеми цифрової трансформації є предметом вивчення економістів, юристів, фахівців з публічного управління і митної справи. Н. Костенюк, І. Макарова, Ю.Пігарєв, Л. Сметаніна Л. у статті «Цифровізація публічного управління: вітчизняний досвід» розглядають три основні етапи використання ІТ-технологій у сфері державного управління: інформатизація, електронне врядування і цифрове врядування.[71]. Етап інформатизації в основному характеризується використанням інформаційних технологій (ІТ) та інформаційно-телекомунікаційних технологій (ІТТ). Інформаційні технології в основному були спрямовані на автоматизацію інформаційних процесів, таких як, пошук, збирання, введення, записування, накопичення, перетворення, зміни, адаптування, поновлення, зчитування, зберігання, знищення, реєстрації, приймання, отримання, передавання, тиражування, розповсюдження даних та процедури доступу до них. ІТТ складаються як з ІТ, так і технологіями телекомунікацій для передачі інформації всіх видів. Етап електронного урядування додає новий від технологій – інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), які додають до ІТТ технології цифрових комунікацій за рахунок появи нових стандартів (3G, 4G тощо) та технологій обробки аудіота відео у цифровому форматі.

Етап оцифровування (digitalization), на їх думку «пов'язаний з переведенням або наданням публічної інформації або процесів з аналогових носіїв на цифрові». Етап оцифровування представляє собою начальним етапом цифрового врядування, тому не випадково у проєкті «Цифровий порядок денний-2020» зроблено наголос на те, що все, що може бути дигітизоване, повинне бути оцифрованим [71]. Цей етап особливо важливий для тих установ та організацій, які мають в наявності велику кількість документів на паперових носіях, наприклад центральні та місцеві державні архівні установи, заклади охорони здоров'я тощо. Основою даного етапу складає напрямок відкритих даних, який відноситься до пріоритетних напрямків розвитку електронного урядування. Відкриті дані не тільки вимагають цифрову форму надання

публічної інформації, але ще з використанням відкритих форматів для повторного використання.

«Цифровізація (digitalization)», як вважають дослідники, розглядається як етап насичення світу цифровими пристроями, засобами, системами тощо, так і цифровими додатками, які використовують, зокрема набори відкритих даних. Модернізація публічного управління через розвиток електронної взаємодії, електронного документообігу та електронне урядування в основних сферах економіки, публічних послуг у напрямках надання електронних послуг, електронної ідентифікації та відкриті дані віднесено до ключових напрямків розвитку цифрового врядування в Україні на даному етапі. У широкому розумінні, «цифровізацію можна трактувати як процес впровадження цифрових технологій для вдосконалення життєдіяльності людини, суспільства, держави та бізнесу» [71]. Цифровізація є етапом остаточного зближення фізичного, цифрового та біологічного світів. Наступний етап, етап цифрових трансформацій, можна розглядати як етап створення майбутнього, а не вдосконалення минулого. Під цифровими трансформаціями можна розуміти докорінне перетворення ділової та організаційної діяльності, процесів, компетенцій і моделей для забезпечення змін та можливості поєднання цифрових технологій і їх стратегічного або пріоритетного прискорення в суспільстві з урахуванням поточного стану й майбутнього розвитку [71].

О. Звоздецька розглядає е-митницю як важливу складову-врядування [66].

Лемеха Р.І. досліджує адміністративно-правові аспекти цифровізації митного простору. Автор публікації відзначає, що у контексті цієї проблеми важливим стало прийняття у 2019 р. Закону України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» [73].

Законом встановлено засади організації та здійснення режиму спільного транзиту товарів митною територією України, а також порядок і умови переміщення таких товарів, здійснення митних формальностей, застосування механізму гарантування сплати митного боргу та інші моменти здійснення операцій режиму спільного транзиту [73].

Е. П. Іванченко у статті «Актуальні питання правового забезпечення кібербезпеки та кіберстрахування митного простору України: сучасний стан та перспективи удосконалення» розглядає правове забезпечення кібербезпеки митного простору України. Автор зазначає, що «процеси тотальної діджиталізації митного простору України актуалізують потребу кіберзахисту, через ризики посилення кібератак». Автор відзначає, що серед основних чинників, що сприяють цьому, можна виділити наступні: невідповідність митної інфраструктури сучасним вимогам кібербезпеки і недостатній рівень захищеності, а також відсутність системного підходу до кіберзахисту. Автор вважає, що політика держави має бути у цій сфері проактивною і потрібно розвивати кіберстрахування [67].

Федотов О. П., Назарко А. А. аналізують теоретичні підходи до поняття «митна безпека». Розвиток Української системи митної безпеки має виходити із загальнодержавної концепції інтеграції України у глобальну транспортно-логістичну систему. На їх думку, має «здійснюватися постійний розвиток та саморозвиток митної служби, спрямовані на підвищення кваліфікації кожного її службовця, сприяння та пропагування самонавчання, цілеспрямованого організаційного та технологічного реформування, запозичення досвіду європейських митниць»[102]. Важливо активно використовувати інформаційні та соціально-політичні технології високорозвинених країн, брати участь у міжнародних митних проектах, семінарах та програмах задля прискорення євроінтеграційних процесів, ефективного розвитку та якісного зростання української економіки.

О. В. Мащенко Ю. П. Козаченко аналізують процес цифровізації у відносинах контролюючих органів та платників податків [77]. Автори

відзначають, що цифровізація має багато позитивних моментів. Це не тільки використання сучасних технологій, а й зміна управлінської культури, оцінка ризиків, скорочення витрат та ін. Також науковці відзначають, що цифрова трансформація сприяє прозорості, дає можливість відстежити здійснення тієї чи іншої операції і є перешкодою для корупції[77].

Яненко І.Г. аналізує проекти, які підтримує Програма ЄС «EU4Digital 11» Завдяки таким пілотним проектам є «e-Delivery, e-Custom, e-Commerce», як відзначає авторка, Україна наближається до стандартів ЄС у цій сфері. Вони значно прискорили цифрові трансформації в українській економіці. Міністерство цифрової трансформації є ключовим партнером у співпраці з EU4Digital для тестування цих рішень в Україні[111]. У сфері електронної торгівлі EU4Digital підтримує сприяння торгівлі та гармонізацію між країнами — східними партнерами і ЄС, просуваючи спільні рамки для електронної комерції, електронної митниці та електронної логістики і працюючи над цифровими транспортними коридорами. Стандарти, пов'язані з електронною комерцією, впроваджує Міністерство інфраструктури України, зокрема поштові стандарти забезпечує Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. Впроваджуються міжнародні (UPU) й національні стандарти. Україна є партнером Європейського комітету зі стандартизації[111].

Таким чином аналіз законодавства і нормативно-правової бази, а також інших джерел, в т.ч. наукових публікацій підтверджує відносну готовність нашої держави до гармонізації української митниці до вимог ЄС. В той же час, важливо забезпечити високі темпи саме цифрової трансформації. Подальше впровадження е-сервісів ДМС України має поєднувати як належний технологічний рівень, так і кадровий потенціал. Цифровізація митних процедур спрощує ведення міжнародної торгівлі, зменшує час на проходження митних формальностей і зменшує корупційні ризики.

Отже, на сьогодні українська митна служба використовує методологію і підходи, які діють у ЄС і направлені на максимальне спрощення митних

процедур. Це розвиток системи «Єдиного вікна», і в межах ЄС «одна зупинка». Це вдосконалення митного контролю і аудиту, а також автоматизована обробка і аналіз інформації за допомогою системи аналізу ризиків. Отже, на сьогодні для української економіки і наповнення державного бюджету розбудова нової е-митниці є важливим фактором. Цифровізація митниці в умовах повномасштабної агресії РФ також є важливою для митної безпеки України, бо допомагає запобіганню і нейтралізації ймовірних загроз і сприяє захисту як державних інтересів, так і суб'єктів ЗЕД.

РОЗДІЛ II.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС ВПРОВАДЖЕННЯ Е-МИТНИЦІ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКУ

МИТНОГО КОНТРОЛЮ

2.1. Формування спільної з Європейським Союзом митної політики

Наша держава у 2023 р. отримала статус «країни кандидата на вступ до ЄС», а отже чіткі перспективи вступу. Одним із «домашніх завдань» яке має виконати Україна на шляху до ЄС є наближення українського законодавства у митній сфері до європейського, цифровізація митних процедур та інтеграція з європейськими ІТ-системами. Зазначимо, що Держмитслужба забезпечує біля 1/3 надходжень до бюджету України і саме митні надходження під час війни стали одним із важливих джерел фінансування витрат на оборону.

Митний союз ЄС офіційно створено у 1968 р, але ще у Римському договорі 1957 р. йшлося про створення спільного ринку і усунення торгівельних перешкод у рамках Європейського економічного співтовариства (ЄЕС). У 1988 р. запущено систему «Єдиного адміністративного документу» і спільну систему транзиту, а у 1992 р. прийнято перший «Митний кодекс Європейського співтовариства» [15].

Між країнами-членами ЄС відсутні митні кордони і існує спільна система ввізного мита на товари. У 2003 р. запущено першу європейську митну систему з електронними деклараціями NCTS «New Computerised Transit System» (Нова комп'ютеризована транзитна система) [49]. Це дозволило автоматизувати та прискорити митні процедури і зменшити паперовий документообіг.

В ідеальному випадку автоматизована митна трансформація повинна відбуватися за наступним алгоритмом:

«1) на першому етапі необхідно сформувати електронну декларацію на товари, після чого вона подається до існуючої інформаційної системи митних органів; 2) при проходженні контролю система автоматично видає результат: реєстрація системою або відмова у реєстрації; 3) перевірка дотримання

обмежень, до заявленої категорії товару застосовується електронний обмін інформацією про дозвільні документи; 4) перевірка декларації через систему управління ризиками; 5) здійснюється перевірка щодо списання всіх необхідних митних платежів та зборів; 6) на основі результатів системи управління ризиками інформаційна система митних органів ухвалює рішення про випуск товарів або про відмову у випуску» [49].

Система NCTS передбачає електронний обмін деклараціями між суб'єктами ЗЕД та митними органами. NCTS дає можливість налагодити «обмін інформацією про етапи митного оформлення товарів з використанням електронних повідомлень в режимі реального часу та підвищити ефективність використання системи аналізу ризиків» [92].

В Україні дана система запроваджується відповідно до ратифікованої «Конвенції про процедуру спільного транзиту» [10] і відповідного Закону України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи». У Законі зазначено, що «режим спільного транзиту – це різновид митного режиму транзиту, відповідно до якого товари переміщують під митним контролем між двома митними органами України або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами, без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та з урахуванням особливостей, визначених цим Законом» [10].

До «Конвенції про процедуру спільного транзиту» приєдналося 35 країн (27 країн-члени ЄС, країни ЄАВТ (Ісландія, Норвегія, Ліхтенштейн і Швейцарія), а також Велика Британія, Туреччина, Сербія, Україна) [92]. NCTS надає можливість обміну інформацією про митне оформлення товарів у режимі реального часу завдяки е-повідомленням і сприяє ефективному використанню цифрових інструментів для аналізу ризиків.

Після приєднання до NCTS український бізнес зміг користуватися низкою гарантій. Серед них важливими є наступні: «один транспортний засіб-

одна декларація- одна гарантія», транзитні спрощення при поміщені товарів у митні режими, зниження ставок на сировину для використання на внутрішніх ринках та ін.[59].

Впродовж років Митний союз продовжував розвиватися і у 2004 р. до нього приєдналося ще 10 нових членів-країн ЄС. Митний союз ЄС – це єдиний митний простір, який забезпечує вільний рух товарів в рамках єдиного ринку, сприяє економічній інтеграції і розвитку міжнародних торгівельних відносин.

На імпорт з країн, які є не членами ЄС, існує Спільний зовнішній тариф (СЕТ). Митні декларації, оцінка ризиків і митне оформлення є стандартними для всіх національних митниць і вони працюють як одне ціле. Також Митний союз захищає кордони ЄС від контрабанди, шахрайства і контрафактних товарів. Сьогодні європейські митниці є складовою важливого механізму – «інтегроване управління кодоном».

«Стратегія інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року» схвалена КМУ 24 липня 2019 р. [42]. У «Загальній частині» документу дано наступне визначення «інтегрованого управління кордонами». «Інтегроване управління кордонами - це скоординована діяльність компетентних державних органів України та військових формувань, спрямована на створення та підтримання балансу між забезпеченням належного рівня прикордонної безпеки і збереженням відкритості державного кордону України для законного транскордонного співробітництва, а також для осіб, які подорожують». [42]. Суб'єктами інтегрованого управління кордонами визначено: МВС, МЗС, Мінінфраструктури, Мінфін, Держприкордонслужба, ДМС, Держмитслужба, СБУ, Національна поліція, Національна гвардія, Держпродспоживслужба, Збройні Сили та інші органи влади.

Сьогодні одним із головних пріоритетів ЄС є розвиток е-митниці. Саме е-митниця, через цифровізацію митних процедур, має забезпечити в ЄС «баланс контролю і сприяння законній торгівлі» [43].

У 2015 р. започаткована «Стратегія Єдиного цифрового ринку ЄС» яка базується 3 стовпах:

Перший – це доступ. Кращий доступ для споживачів і компаній до цифрових товарів і послуг по всій Європі;

Другий – середовище. Це створення однакових умов для процвітання цифрових мереж та інноваційних послуг;

Третій - економіка та суспільство. Передбачає максимізацію потенціалу зростання цифрової економіки [44].

Перехід до е-митниці ЄС закладено у Митному кодексі ЄС (Union Customs Code - UCC), який вступив у дію у 1 травня 2016 р. Цим документом завершено перехід митниці до безпаперового, повністю електронного та сумісного середовища. Митний кодекс включає новий рамковий Регламент щодо митних правил і процедур у всьому ЄС і охоплює більшість проектів, які раніше були запроваджені рішенням про е-митницю., в т.ч. проект «Єдиного вікна» для митниці ЄС (e-Customs Decision is the EU Single Window)[15].

У вересні 2020 р. у ЄС схвалено новий документ (Communication from the Commission on Customs reform: Taking the Customs Union to the next level), яким передбачено, що до кінця 2025 р. буде створено безпаперове середовище у митному просторі [47]. План дій включає 17 заходів до 2025 р. Він охоплює митну політику, а також управління ризиками, управління електронною комерцією, сприяння відповідності. План містить ініціативу ЄС «Спільні аналітичні можливості» для полегшення збору та кращого використання даних, перегляд ролі та обов'язків суб'єктів електронної комерції, інші дії, орієнтовані на електронну комерцію, активізацію Уповноваженого економічного оператора ЄС (AEO), розробка середовища «Єдиного вікна ЄС» для митниці. Підприємства, які хочуть ввозити товари в ЄС, зможуть реєструвати всю інформацію про свої продукти та ланцюжки поставок в єдине онлайн-середовище: новий Центр митних даних ЄС. Підприємства зможуть взаємодіяти лише з одним порталом, надаючи всю митну інформацію, а трейдери, яким найбільше довіряють, зможуть випустити свої товари в обіг в ЄС без активного втручання митниці [47].

Над рекомендаціями для використання системи «Єдиного вікна» для міжнародної торгівлі окрім експертів ЄК ЄС долучаються також Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН) та Центр ООН зі спрощення процедур торгівлі та електронних ділових операцій (СЕФАКТ ООН), Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) та ін. [50]. У Рекомендації ЄЕК ООН № 33 «Створення єдиного вікна» зазначається, що «єдине вікно» – «це механізм, який дозволяє сторонам-учасникам торговельних і транспортних операцій надавати стандартизовану інформацію і документи із застосуванням єдиного пропускового каналу з метою виконання усіх регулятивних вимог щодо імпорту, експорту, транзиту» [50].

У Європейському Союзі обмін інформацією в автоматичному режимі відбувається по трьох напрямках:

- 1) митниця-митниця;
- 2) 2)Митниця-бізнес;
- 3) Митниця- інші державні структури.

Така мережа зв'язків дозволяє звести до мінімуму негативні наслідки, а обмін інформацією із податковою та правоохоронними органами припинити діяльність недоброчесних учасників ЗЕД. Оцінка ризиків проводиться за допомогою SWOT-аналізу або на методі «аналізу п'яти характеристик».

Відповідно до пропозицій створення спільного Хабу митної інформації ЄС («Data Hub»), він відкриється для електронної комерції у 2028 р. Пізніше, (у 2032 р.) на добровільній основі відкриються інші імпортери, що призведе до миттєвих переваг і спрощень. У 2035 р. буде проведено оцінку, чи можна цю можливість поширити на всіх трейдерів, коли Хаб стане обов'язковим з 2038 р. [46]. Це буде єдиний ІТ інструменту митному середовищі ЄС, який замінить національні ІТ системи. Також буде створено новий спільний Митний орган ЄС («EU Customs Authority»). Передбачається, що це допоможе країнам ЄС визначити ризиків і координувати перевірки та інспекції . Новий митний орган ЄС матиме можливість оцінити інформацію та врахувати та досвід на основі даних, наданих через Хаб (Центр митних даних ЄС). Передбачається, що такий

обмін даними суттєво покращить співпрацю між митницею та іншими органами, як на національних рівнях, так і рівні ЄС [46].

Отже, ЄС запропонував стратегічний план впровадження «Е-митниці», який передбачає: «об'єднання в єдину систему діючих систем контролю за імпортом та експортом, транзитом, спільний облік суб'єктів ЗЕД з реєстрацією тільки в одній державі і надання їм місць єдиного електронного доступу для оформлення зовнішньо-економічних операцій, забезпечення обміну електронною інформацією між усіма органами та суб'єктами, задіяними у зовнішньоекономічних операціях (зокрема, з трьома країнами), автоматизований аналіз ризиків відбору товарів для митного догляду на прикордонних та внутрішніх пунктах митного оформлення (ПМО); – виконання збору, повернення, звільнення від платежів уповноваженим суб'єктом у місці, де він зареєстрований та де знаходяться його документи; – введення безпаперового середовища для митниці та торгівлі, подання митної декларації в електронному вигляді зі свого місця розташування, незалежно від країни відправлення товарів; – запровадження електронного обміну інформацією між митними пунктами пропуску на території усього ЄС, де вона необхідна для митних процедур» [46].

Разом з тим ще до цього часу у країнах ЄС не має єдиного підходу до діяльності митниці. Є країни, де митниця об'єднана з іншими службами. Приміром, у Словаччині у 2012 р. створено Фінансову адміністрацію, а у Польщі у 2017 р. запрацювала Національна скарбнична адміністрація, які об'єднали митну і податкову служби.

У Румунії також була така спроба, але потім знову було утворено окрему митну службу, яка підпорядкована міністерству фінансів. У Румуні використовується система RO e-Transport. Це електронна система, яка дозволяє моніторинг вантажних автомобільних перевезень із високим фіскальним ризиком, а також транзиту територією Румунії. За правилами, товари вагою понад 500 кг або вартістю понад 10 000 RON підлягають обов'язковому декларуванню у цій системі [95].

Цікавим є досвід Німеччини, де Головне митне управління Німеччини використовує автоматизовану систему обробки і аналізу ризиків RIKO. Ця система забезпечує інформаційну підтримку на всіх етапах :від аналізу вхідної інформації до створення профілів ризиків і за допомогою бази даних системи «Атлас» контролювати як митниці враховують рекомендації щодо заходів контролю [107].

У Німеччині є три види аудиту:

- митний— коли здійснюється перевірка коду класифікації товарів, розрахунку митної вартості, наявності документів про пільги, наявності антидемпінгових і компенсаційних мит та ін.
- аудит преференцій— під час експорту товарів здійснюється перевірка преференцій;
- зовнішній аудит— перевірка експорту, імпорту, заявлених коштів на банківських рахунках. [107]

Разом з тим експерти відзначають, що «головною є не форма митних органів, а спроможність виконувати спільні завдання для всього Митного союзу ЄС» [107]. На даний момент у ЄС прагнуть створити таке інституційне середовище у митному просторі, яке б підтримувало баланс між спрощенням процедур і можливістю контролю за дотриманням законодавства. Це так званий «попередній аудит» (перевірка економічних операторів на наявність прав на пільги. На і т.д.) і «пост-аудит» (контроль за пільговими режимами транзиту, зберігання товарів на складах митниці, контроль за товарами після їх допуску у вільний обіг).

У Болгарії митна служба також є самостійним органом (Центральне митне управління Болгарії). У її складі є Дирекція «Наступного контролю» і Управління митної розвідки та розслідувань, яка здійснюють митний аудит, контроль комерційних документів і даних про зовнішньоекономічні операції. Українські фахівці вивчає досвід Болгарії щодо гармонізації митного законодавства, ІТ систем та процедур. Зокрема, досвід створення «Електронної системи управління ризиками», а також досвід DHL Express

Bulgaria – компанії, яка першою у 2008 р. отримала статус «Авторизованого економічного оператора» (АЕО)[88]. До речі термін проведення перевірки у Болгарії не може перевищувати 2-х місяців і тільки за а обґрунтуванням може бути продовжено до 4 міс. Представники митних органів для отримання доказів можуть здійснювати обшук і вилучення документів, опечатувати офіси, каси, склади, торговельні та ін. [88].

Зазначимо, що не всі країни ЄС досягнули однакового рівня цифровізації контролю на митницях. ЄК у звіті за 2023 р. зазначає, що поки що у ЄС функціонує «фраментоване цифрове середовище», так як ще не всі цифрові інструменти різних країн об'єднанні між собою [48].

Ввізне мито є важливим джерелом наповнення бюджету ЄС – це біля 15% всіх надходжень до нього. 25% сплачених платежів країна може залишати у своєму бюджеті [73 , с.17].

ЄК високо оцінила український звіт щодо виконання Угоди про асоціацію. Так, у звіті зазначено, що «Україна демонструє хороший рівень підготовки у сфері Митного союзу» «особливо з точки зору узгодження свого законодавства з «acquis ЄС». Із виконаного відзначено, що Україна також «підключена до митної інформаційної системи ЄС і використовує нову комп'ютеризовану транзитну систему (NCTS)» а у 2022 р. приєдналася до «Конвенції про процедуру спільного транзиту ЄС» [74].

Отже, цифрові технології є пріоритетом для ЄС на шляху до гармонізованого цифрового середовища. Як відзначають експерти, завдяки цифровізації митних послуг, на сьогодні понад 91% декларацій в ЄС оформлюється упродовж 1 години; майже 70% - менше 5 хвилин [74].

«Застосування ІТ-рішень дозволяє скоротити час на спілкування з митницею для бізнесу та громадян, перевести це спілкування значною мірою в онлайн, забезпечити відкритість даних митниці, зменшити людський фактор та знизити потенційні корупційні ризики. Окрім того, використовуючи інтелектуальні системи, митники виконують набагато більш кваліфіковану роботу, аніж у паперову еру»,-. вважає В.Алішаускас

Міжнародний експерт з митних питань Програми ЄС з підтримки управління державними фінансами в Україні [55].

Митне законодавство ЄС постійно вдосконалюється і процес цифровізації митниці триває. Нашій державі необхідно проявляти активність у проведенні реформ, щоб стати частиною європейської митної системи і розвивати інтегроване управління кордонами, враховуючи кращі практики країн ЄС. Електронна митниця в ЄС включає такі функції як електронне декларування товарів та його автоматична перевірка, електронний обмін даними між митницею і бізнес-структурами і іншими державними органами, електронна сплата мита і податків, прозорість і доступність інформації та ін. Всі процеси максимально стандартизовані і централізовані, уніфіковані моделі даних (сховище даних), єдина точка доступу та уніфікована авторизація, що дозволяє уникати помилок при митному оформленні.

Отже, Е-митниця ЄС – це не тільки усунення паперових документів, а й покращення якості обслуговування, сприяння учасникам зовнішньоекономічної діяльності, а й ще посилення захисту прав інтелектуальної власності, боротьби з корупцією, шахрайством і контрабандою. Е-митниця дозволяє зменшити час проходження митних процедур, зберегти точність і надійність даних, зменшує витрати на митне оформлення сприяє розвитку торгівлі та економіки. Крім цього, Е-митниця допомагає економікам країнам інтегруватися і забезпечує європейським товарам конкурентоспроможність.

2.2. Впровадження цифрових ініціатив ЄС у країнах Східного Партнерства

У 2009 р. ЄС, на пропозицію Польщі та Швеції, з метою активізації співпраці із країнами-партнерами (Україною, Молдовою, Грузією, Білоруссю, Вірменією і Азербайджаном) започаткував Ініціативу Східного Партнерства. Передбачалося, що Східне Партнерство підсилить можливості «Політики сусідства ЄС», яка прийнята у 2004 р. Після великого розширення ЄС у 2004-2007 рр., ця Ініціатива мала стати як способом зближення з ЄС для країн, що проголосили метою вступ до об'єднання, так і сприяти залученню інвестицій і подолання торговельних бар'єрів з європейськими країнами. Проголошувалося, що Ініціатива сприятиме «створенню спільного простору стабільності, співпраці, демократії та процвітання; формування нормативно-інституційних основ для посилення державної та суспільної стійкості», що зробить ЄС і партнерів більш дієвими в вирішенні внутрішніх проблем і реагуванні на зовнішні загрози. Країни-учасниці СхП хоча мають спільне радянське минуле, але тепер вони мало інтегровані між собою, мають різні економічні показники і різні очікування від співпраці з ЄС. Усі учасники Східного Партнерства на момент формування мали підписані «Угоди про партнерство та співпрацю з ЄС» (УПС) . Тільки різниця полягала в тому, що Грузія, Молдова та України заявляли про прагнення вступити до ЄС, а поки що лібералізувати торгівлю та отримати «безвіз», а Азербайджан і Вірменія прагнули кращих економічних відносин із ЄС. Для Білорусі це було шансом покращити відносини з ЄС, хоча на цей момент вже йшли перемовини з РФ про долучення до спільного Митного союзу. Росія чинила опір цій ініціативі і вдалася до односторонніх торговельних обмежень проти Грузії та України, а на Вірменію чинила тиск щоб країна відмовилася від «Угоди про асоціацію». Впродовж 2013-2014 рр. Грузія, Молдова й Україна підписали Угоди про асоціацію з ЄС, а Вірменія підписала «Угоду про всеохопне та посилене партнерство» (2021 р.). Білорусь постійно демонструвала бажання вийти з

формату «Східного Партнерства» і у 2021 році, після сфальшованих виборів президента, покинула цю ініціативу.

Грузія, Молдова та Україна отримали зони вільної торгівлі та безвізові режимів із ЄС, що на фоні зростання гібридної агресії Росії проти цих країн було особливо важливим. У 2021 року ці країни створили неформальне об'єднання в рамках Східного Партнерства - «Асоційоване тріо», метою якого є отримання членства в ЄС.

Положення «Угоди про Асоціацію з ЄС» передбачають створення Поглиблено і Всеохоплюючої Зони Вільної Торгівлі (ПВЗВТ). Доступ товарів на ринки передбачає зменшення ввізних мит, зміни тарифних квот і запровадження «Правил визначення походження продукції». Україна та ЄС ще у 2012 р. ухвалили «Рамкову Стратегію митного співробітництва» яка близька за заходами до ПВЗВТ. Це запуск «Єдиного вікна», спрощення процедури оформлення вантажів, імплементація у законодавство норм ЄС.

Європейська Рада у червні 2022 р. схвалила надання статусу кандидата на вступ до ЄС Україні і Молдові. Щодо Грузії, то надання такого статусу відбудеться після виконання реформ. У 2021 р. ЄК представлено нові пріоритети цієї Ініціативи серед яких економічні, пов'язані цифровізацією ринків; секторальна співпраця і співпраця у сфері безпеки і міграції, підтримка демократії і верховенства права.

Для підтримки цифрової трансформації та гармонізації цифрових ринків у країнах, які входять до спільної політичної ініціативи Східного партнерства (СП) і в контексті «Європейської політики сусідства» запроваджено регіональну програму ЄС – «Ініціатива EU4Digital» [44].

У травні 2019 р. нова програма «EU4Digital: підтримка цифрової економіки та суспільства у Східному партнерстві» офіційно розпочата в Україні. Партнером Програми в нашій країні є Міністерство цифрової трансформації. Зазначимо, що вона стала продовженням попередньої EGOV4UKRAINE, яка була розпочата у 2016 р. за підтримки програми «U-LEAD з Європою». У межах EGOV4UKRAINE розроблено та

впроваджено дві нові системи електронних послуг, які дозволили покращити обмін даними між державними органами нашої країни. Перша фаза EU4DigitalUA розрахована на 2020-2024 рр.

Програма сприятиме долученню країн СхП до переваг Єдиного цифрового ринку ЄС, що включає інвестиції у розвиток інноваційних економік, у людей і суспільства знань, цифрову трансформацію і кібербезпеку. [51].

У грудні 2021 р. у Брюсселі відбувався Саміт країн Східного партнерства. У Спільній декларації, прийнятій на Саміті йдеться про важливість цифрової трансформації: «Ми прагнемо прискорити цифрову трансформацію, включаючи інвестиції в цифрову інфраструктуру та електронне урядування. Спираючись на Регіональну угоду про роумінг, ми будемо далі вивчати можливість спільного міжнародного роумінгового простору, включаючи економічно стійке зниження тарифів на роумінг між ЄС та східними партнерами»[96].

У «Декларації» визначено сфери стійкої цифрової трансформації на період після 2020 р.:

- «- безпека електронного зв'язку;
- цифровізація публічного управління ;
- сприяння цифровізації суб'єктів приватного сектору;
- розвиток цифрових інновацій та цифрових навичок у громадян» [96].

У рамках «EU4Digital» в нашій країні реалізується кілька пілотних проектів: e-Delivery, e-Custom, e-Commerce. Стандарти ЄС, які стосуються e-Commerce впроваджує Міністерство інфраструктури України і Національна комісія, яка регулює сферу зв'язку та інформатизації. Міжнародні (UPU) й національні стандарти у сфері системи електронного обміну даними покращать співпрацю з українських бізнесменів із партнерами у країнах ЄС і уникнути проблем, таких як різні затримки й ризики втрати даних і витоку конфіденційності.

E-Delivery реалізовувався як пілотний проект на впровадження сумісного стандарту для виставляння рахунків на прикладі Україна — Польща. Українська і польська компанія обмінювалися рахунками-фактурами через національні точки доступу e-Delivery. У Польщі e-Delivery діє в мережі PEPPOL (Pan-European Public Procurement Onl-ine). Національну точку доступу в Україні було створено у «Дії» [36].

Також такі тестові випробування пройшли між Україною та Вірменією. Участь у проекті взяли 3 українські компанії — експортери харчових продуктів, а т.ч експортер соняшникової олії компанія «Кернел» [36].

E-Delivery може використовуватися також для цифровізації системи електронних накладних у внутрішніх автоперевезеннях. Досвід, набутий під час цього проекту, може бути використаний також для впровадження класичної довірчої служби зареєстрованої електронної доставки.

E-Custom, проект, який допомагає усунути тіньові схеми на митниці, що пов'язаних з фальсифікацією документів вантажопотоків через кордон. Приміром, з однієї країни, за документами, виїхала порожня вантажівка, але до іншої країни вона фактично не прибула або прибула вже з товаром. Якщо буде швидкий обмін цифровою інформацією між митницями різних країн, то такі схеми не діятимуть.

E-Commerce сприяє зростанню торгівлі між країнами за рахунок використання цифрових платформ. Під час реалізації пілотного проекту важливою була робота поштового оператора який мав доставити відправлення до ЄС з України за 24 год [36].

Друга фаза EU4Digital розрахована на 2022-2025pp.і зосереджена на наступних галузях:

1. Правила Телекому
2. Електронна довіра і транскордонні цифрові послуги
3. Електронна торгівля
4. Електронна охорона здоров'я
5. ІКТ-інновації та екосистеми стартапів

6. Цифрові навички [36]

Також започатковано проект щодо кібербезпеки: «EU4Digital: Кібербезпека – СХІД» і проект мережевої інфраструктури для установ освіти та науки «EU4Digital: EaPConnect» [36].

Відзначимо, що у рамках Програми «EU4Digital» за підтримки Консультативної місії ЄС (КМЄС) та Генерального директорату з питань оподаткування та Митного союзу ЄК (DG TAXUD) Державна митна служба України та Митна служба Румунії здійснили успішний пілотний. 19-26 червня 2023 р. у пункті пропуску «Порубне-Сірет» протестовано обмін електронними даними між митницями України та Румунії [100].

Це показало значні переваги і ефективність цифрових додатків у спрощенні митних процедур та полегшенні перетину кордону. Систематичний електронний обмін даними має значення для оптимізації торгівлі між Україною та країнами ЄС. У проекті використано додаток SEED (Систематичний обмін електронними даними), який більше 10 років використовується країнами Західних Балкан [100].

У ході пілотного проекту дані вводилися в систему митницями країни виїзду, надсилалися через безпечний канал, а потім перевірялися та підтверджувалися в країні в'їзду. Це зробило процес оцінки ризиків більш швидким і дало змогу аналізувати дані ще до прибуття вантажівок у зону митного контролю. Він також висвітлив потенціал для поширення підходу електронної митниці на більшу кількість країн. Завдяки впровадженню цифрової трансформації митних процедур зменшуються корупційні ризики.

У жовтні 2024 р. Україна та Литва підписали двосторонній «Меморандум про взаєморозуміння щодо спільного пілотного проекту з питань електронної митниці», який стане сприятиме транскордонній співпраці у регіоні Східного партнерства і спростить митні процедури та обміну даними. Двосторонній обмін митними даними вперше відбуватиметься між країнами, що не мають спільної кордону і ще раз демонструє потенціал е-митниці у подоланні бар'єрів, в т.ч географічних. Зв'язок буде встановлено між вузлами

SEED у Литві та Україні що спростить митні процедури і прискорить оформлення вантажів [101].

EU4Digital активно сприяє загальному покращенню спрощення торгівлі в регіоні Східного партнерства (СП). Начальник Управління міжнародного співробітництва Держмитслужби України М. Князевич відзначив, що «Держмитслужба України сподівається на розширення сфери інформаційного обміну з Румунією. Це особливо важливо для ініціативи «шляхи солідарності», оскільки завчасна попередня інформація дає змогу швидше рухатися транспорту. Ми плануємо інтегрувати програму SEED з нашою власною митною інформаційною системою та використовувати її на регулярній основі» [101].

Для аналізу успіхів цифровізації країн ЄС використовується зведений індекс Digital Economy and Society Index - Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI). Цей Індекс узагальнює відповідні показники з ефективності цифрових технологій в ЄС й відстежує прогрес кожної країни у цифровій конкурентоспроможності і охоплює 5 основних областей: зв'язок, людський капітал, використання Інтернету, інтеграція цифрових технологій і цифрові державні послуги [12].

У звіті ЄС за 2022 рік зазначено, що найвищі рівні DESI відзначаються в Фінляндії, Нідерландах та в Швеції, а найнижчі – у Румунії та в Болгарії. [12] Отримані в ході дослідження результати у країнах ЄС показують, що більшість держав-членів досягають прогресу у цифровій трансформації, але запровадження штучного інтелекту, великих даних, розгортання зокрема 5G є ще низьким.

У вересні 2023 р. КМУ також затвердив порядок збору та обміну даних щодо показників DESI в Україні [23].

З початком військової агресії РФ проти нашої країни Європейського Союзу значно посилив підтримку України, в т.ч. й у сфері цифрової трансформації, залученні інвестицій, розвитку е-торгівлі, розширенні е-послуг, покращення кіберзахисту, а ще цифровізації різних сфер сферах: від

митниці і логістики до охорони здоров'я, і освіти. Отже, ініціатива EU4DigitalUA (2020-2024pp.) є важливою для прискорення процес цифрової трансформації України та всіх країн-учасниць Ініціативи Східне партнерство.

2.3. Виконання Угоди про Асоціацію з ЄС у митній сфері

«Угода про асоціацію між Україною та ЄС» від 27 червня 2014 р. відіграє важливу роль в адаптації митного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Органи асоціації – боку ЄС – це Підкомітет митного співробітництва, а з боку України - Міністерство фінансів України. Серед очікуваних результатів: «спрощення митних процедур та сприяння торгівлі; впровадження сучасних технологій митного контролю, спрощених процедур відпуску товарів та контролю після розмитнення; передача відповідальності за видачу сертифікатів EUR. 1 від Української Торгової Палати до українського митного органу; суттєве спрощення митних формальностей для підприємств із високим ступенем довіри закладе передумови визнання статусу Уповноваженого економічного оператора (УЕО), що надається митними органами України, органами країн ЄС; спрощення руху товарів між Україною та ЄС; приєднання України до Конвенції про єдиний режим транзиту» [9].

12 вересня 2019 р. прийнято Закон України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи», яким імplementовано до національного законодавства положення «Конвенції про процедуру спільного транзиту» та «Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами» шляхом прийняття. У ст.3 цього Закону зазначено, що «для забезпечення виконання митних формальностей та електронного обміну даними при застосуванні режиму спільного транзиту використовуються електронна транзитна система та електронна система управління гарантіями, які входять до складу інформаційно-телекомунікаційної системи митних органів» [9].

Як вже зазначалося, з 1 січня 2009 р. на території ЄС всі транзитні операції виконуються за допомогою NCTS. В Україні ця інформаційна система

почала застосовуватися з 1 березня 2021 у режимі тестування. У липні 2022 р. ЄК запропонувала нашій державі приєднатися до «Конвенції про процедуру спільного транзиту».

Відповідно до завдань гл.5 розділу VI «Угоди про асоціацію», 15 серпня 2022 р. Верховна Рада України. прийняла зміни до Митного кодексу, які дозволили на основі електронної транспортної системи ЄС з однією митною декларацією переміщати товари. Це значно спростило транзит і митні процедури. Також у 2022 р. Україна розробила власне програмне забезпечення для п'ятої фази NCTS. а у квітні 2024 р. Таким чином Україна у числі перших 20 країн з 36 країн Конвенції перейшла на його застосування. Держмитслужба зараз працює над розробкою NCTS Фаза 6 [105].

Наступним важливим кроком стало запровадження системи «Автоматизованих економічних операторів» (АЕО). Вперше в українському законодавстві згадувалося про аналог АЕО - «Уповноважених економічних операторів» ще у Митному кодексі 2012 р. Для отримання авторизації АЕО необхідно: дотримання податкового та митного законодавства, відсутність притягнення до кримінальної відповідальності; незалежні системи бухгалтерського обліку і транспортної документації; фінансова спроможність; компетентний персонал; дотримання стандартів безпеки [15]. У Законі України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів» [17] передбачено спрощення митних формальностей для підприємств з високим ступенем довіри. Це дало поштовх для визнання статусу українських АЕО у ЄС. Повноваження АЕО визначаються митними органами кожної країни. АЕО є учасниками міжнародного ланцюга поставок товарів і ними можуть бути експортери, імпортери, виробники, митні брокери, оператори терміналів, портів та ін. На сьогодні в Україні вже зареєстровано 60 АЕО.

Важливим є також положення про митний аудит, який здійснюються митницею для забезпечення дотримання законодавства та вимог у митній сфері. До 2019 року українське національне законодавство не мало таких

правових норм. Вони з'явилися разом зі змінами щодо повноцінного функціонування інституту АЕО [105]. Також ЄС за допомогою контрагента DG TAXUD допоміг Україні приєднатися до спільної комунікаційної мережі/спільного системного інтерфейсу Європейського Союзу (CCN//CSI) [109].

У січні-квітні 2021 р. рамках проекту «Підтримка громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю» за підтримки ЄС проведено моніторинг роботи 7 митниць: Волинської, Поліської, Одеської, Київської, Галицької, Вінницької та Північної. Для збору інформації використовувався метод глибинних інтерв'ю із представниками зацікавлених сторін: експортерами, імпортерами, митними брокерами, представниками митних та контролюючих органів, а також з експертами. Від реформи митниці респонденти очікують насамперед зменшення часу під час проходження митних процедур, автоматизації та зменшення черг. Кожен десятий респондент (9,6 %) одночасно очікує зменшення фіскальної ролі митниці та збільшення митних надходжень до державного бюджету[94].

«Україна всупереч війні рухається у напрямку євроінтеграції. За минулий період було прийнято два стратегічні документи – Національну стратегію доходів – 2030 та Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку Державної митної служби України. Обидва документи спрямовані на адаптацію митного законодавства України до митного законодавства ЄС, впровадження ІТ-систем, сумісних з ІТ-системами Євросоюзу, а також підвищення інституційної спроможності митниці для виконання європейського законодавства. Раді констатувати, що з моменту ухвалення йде імплементація цих стратегічних документів. У минулорічному висновку Єврокомісії щодо заявки України на членство в ЄС Глава «Митний союз» отримала високу оцінку. Цього річ ми сподіваємося на констатацію прогресу і переконані в успішній реалізації запланованих заходів за підтримки європейських партнерів», - зазначив заступник Владислав Суворов на 8-му засіданні Підкомітету з питань митного співробітництва Комітету асоціації

Україна – ЄС, створеного відповідно до Угоди про асоціацію між Європейським Союзом і його державами-членами з одного боку і Україною з іншого боку [94].

Держмитслужба за напрямком євроінтеграції досягла значних успіхів, розвитку доброчесності в митних органах України, удосконалення ІТ інфраструктури Держмитслужби, функціонування системи NCTS, розвитку механізму обміну попередньою митною інформацією, застосування митних спрощень до суб'єктів ЗЕД та розвитку інституту АЕО і також досягнуто готовність українського «Єдиного вікна» стикуватися з EU Single Window. [94].

Цифрова трансформація митниці робить її роботу зручною, прозорою і зменшує корупцію. Кожний громадянин України вже сьогодні може подивитися на сайті митниці статистику, оснащення і карту митних пунктів пропуску он-лайн, оформити е-кабінет і самостійно розрахувати вартість митного оформлення та ін.

Важливим є також те, що у внесених змінах до «Митного Кодексу України» внесені, або уточнено і доповнено низку термінів, відповідно до прийнятих у ЄС. Приміром введено нове поняття «авторизований об'єкт», «управління ризиками», «митний представник», «облікові записи» та ін. [15].

У нові редакції Митного Кодексу оновлено такі поняття як «механізм «єдиного вікна», «митна декларація», «декларант», «контрафактні товари» та ін. [15].

Ст.8 Кодексу встановила «розумний строк» -це найкоротший строк для прийняття рішень. Також запроваджено «концепцію митного представництва» і розмежовано обов'язки і відповідальність особи та її представника [15].

Окрім уточнень щодо митного режиму транзиту та встановлення режимів митного транзиту у змінах до Митного Кодексу прописана процедура отримання інформації [15]. Отже, значна частина положень Митного Кодексу України приведена до Митного Кодексу, який діє у ЄС.

Табл. 1. Результати досягнень України у митній сфері на виконання Угоди про Асоціацію

	РЕЗУЛЬТАТИ: ЩО ВЖЕ ЗРОБИЛА УКРАЇНА
	стала учасницею Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами 1 жовтня 2022 р. Конвенція про спільний транзит базується на транзитній системі ЄС
	підключена до спільної комунікаційної мережі / спільного системного інтерфейсу Європейського Союзу (CCN//CSI) для обміну інформацією відповідно до Конвенцій та використовує Нову комп'ютеризовану транзитну систему (NCTS) в міжнародному застосуванні
	у багатьох положеннях привела Митний кодекс у відповідність до Митного кодексу ЄС , в т.ч. у ключових сферах – транзиту, АЕО і прав інтелектуальної власності
	має діючу національну програму авторизованих економічних операторів (АЕО)
	є договірною стороною Конвенції Пан-Євро-Мед про правила походження товарів

Європейські партнери високо оцінили зусилля ДМС України та її співпрацю з ЄК на її шляху до Євросоюзу. Українська митниця, хоча сьогодні працює у складних умовах продовжує реформування і процес цифровізації. ЄК підтримує всі зусилля митних органів у наближенні їх діяльності до вимог ЄС і висловлює підтримку, зокрема у продовження ведення санкцій ЄС щодо Росії [84].

Отже, представники Європейського Союзу відзначають, що є прогрес України за всіма напрямками Угоди про Асоціацію. Особливі успіхи є у частині наближення законодавства до митного законодавства ЄС, розробки ІТ систем, співробітництва в рамках взаємної адміністративної допомоги та доопрацювання антикорупційної програми Держмитслужби.

На сьогодні Державна митна Служба України запроваджує 3 митних ІТ систем та завершення розробки ще 1 ІТ системи за технічними специфікаціями MASP-C, а також є готовність українського «Єдиного вікна» запровадженого з 2016 р., бути сумісним із «EU Single Window» [94].

Окремо Європейська сторона відзначила значний прогрес України за останній рік в адаптації митного законодавства та посиленні антикорупційних заходів для митників.

Рис.3. Наближення законодавства України до митного законодавства ЄС [11].

«Прийняті 2 масштабних закони, які дадуть можливість українському бізнесу здійснити поступовий перехід до нових митних правил та встановити спеціальні умови проходження митної служби, що знизить корупційні ризики та підвищить професійну компетентність українських митників. В запровадженні європейських митних правил важливим є прийнятий в цьому році Національний план цифровізації української митниці, який розрахований до 2026 р. і базується на Багаторічному стратегічному плані електронної митниці ЄС (MASP-C)», – зазначив директор Департаменту митної політики Мінфіну О. Москаленко [84].

Також, відповідно до стандартів ЄС Україна, має успіх у запровадженні програми «Авторизованих економічних операторів» (АЕО). На сьогодні в Україні вже зареєстровано 60 АЕО для обох видів авторизацій. Проте для взаємного визнання статусу необхідно, щоб кількість авторизацій АЕО-Б

(безпека) була не менше 10, тоді як в Україні їх поки лише 2 [82]. Отже, українській владі потрібно ще працювати у цьому напрямку.

Також у ЄС позитивно відзначено проведену роботу України в рамках «Конвенції про процедуру спільного транзиту», зокрема, перехід у квітні 2024 р. Фаза 5 у застосування NCTS. Україна це зробила у числі перших 20 країн з 36 країн Конвенції. Позитивним моментом є також те, що Україна допомагає іншим країнам у проведенні тестів на відповідність для запровадження ними оновленої версії. Сьогодні Держмитслужба України працює на Фазою 6 NCTS [11].

Відзначимо також прогрес нашої держави у обміні з країнами ЄС попередньою митною інформацією. Такий обмін є важливим антикорупційним заходом, оскільки отримання інформації в режимі реального часу від країни експортера фактично прибирає всі можливості маніпуляції у ПП при ввезенні товарів на території нашої країни. Це також впливає на надходження з митниці до державного бюджету і зменшує навантаження на адміністрування.

Українська митниця отримує значну міжнародну технічну допомогу і виконує кілька спільних пілотних проектів з країнами членами ЄС. Україна застосовує «Регіональну конвенцію ПЄМ, перевірки сертифікатів з перевезення товару EUR.1» і співпрацює з «Управлінням з питань запобігання зловживанням та шахрайству ЄС» - OLAF (Office européen de lutte anti-fraude) у сфері протидії зловживанням і шахрайству на митниці.

Відповідно до «Угоди про асоціацію» Держмитслужба докладає подальших зусиль у розвитку ІТ складової Держмитслужби, а також заходів які вживаються Держмитслужбою з метою захисту прав інтелектуальної власності [11].

Україна і ЄС постійно проводять технічні консультації, де розглядають різні аспектам митного оформлення, в т.ч й міжнародних поштових відправлень, функціонування системи управління ризиками, розбудові та ІТ систем. Також співпраця йде у напрямку автоматизації визначення країни

походження, видачі та перевірки сертифікатів за перевезення товарів EUR.1. [11].

Отже, можна констатувати, що зараз наша держава перебуває в активній фазі процесів цифровізації всіх послуг, в т.ч. й митних. Разом з тим Верховній Раді слід акцентувати увагу на відповідних змінах у митному законодавстві і приведені його відповідності із законодавством ЄС, а ДМС України впроваджувати кращі практики з цифровізації і кращі зразки цифрових технологій. Якщо наша держава прагне до повноцінного членства у ЄС, то слід докласти великих зусиль всім: державним органам, бізнесу і громадянам. Кращий європейський досвід має бути запроваджений у всіх сфери життя українського суспільства. Успішна цифрова трансформація нашої економіки, в т.ч. зовнішньоекономічної діяльності, є важливим фактором для розвитку міжнародної торгівлі, наближення до стандартів ЄС, формування позитивного іміджу України.

РОЗДІЛ III.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МИТНИЦІ

3.1. Цифровізація митних процедур і впровадження «Єдиного вікна» у практику української митниці

Перехід до цифрових технологій у сфері митного контролю в Україні є важливим напрямком її інтеграції до ЄС і збільшення надходжень до державного бюджету України. Навіть у складних умовах повномасштабної агресії РФ українська митниця демонструє надійність і швидкість у оформленні вантажів.

Цифрова трансформація митниці (е-Митниця) це «створення інформаційної системи автоматизації роботи митних органів, запровадження електронних послуг щодо митного оформлення для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, автоматизація, контроль та спрощення процесів митного контролю та митного оформлення, створення аналітичних інструментів та публічних інструментів звітності, автоматизація пунктів пропуску та місць митного оформлення» [103].

Отже, метою цифровізації митниці є – «перейти до більш ефективної безпаперової роботи завдяки автоматизації процесів, знизити корупційні ризики завдяки зменшенню людського фактору в роботі, ускладнити шахрайство, гармонізувати норми й процедури з країнами ЄС, спростити і здешевити митні процедури для бізнесу та громадян» [103].

Цифровою трансформацію митної сфери України передбачено наступні основні напрямки:

- «Єдине вікно»;
- Автоматизація митного контролю та оформлення;
- Прозорість у звітності і аналітичний аналіз діяльності;
- «Розумний» пункт пропуску,
- Посилення кіберзахисту;

- гармонізація з законодавством ЄС [103].

Оснoву цифрової трансформації української митниці на сьогодні складає єдина автоматизована інформаційна система «Центр» Державної фіскальної служби (ЄАІС ДФСУ), яка охоплює комплекс підсистем (ЄАІС) ДФСУ та АСМО «Інспектор» [69]. Ця система забезпечує виконання практично всіх завдань, які стоять перед митницею України, як на центральному, так і регіональних рівнях. Також важливим є мобільний «Резервний центр обробки даних» (РЦОД) [69].

Система АСМО «Інспектор» має «Модуль супроводження автоматичного випуску митних декларацій» і «Модуль супроводження пільгового митного оформлення автомобілів» [69].

Як вже зазначалося, Державна митна служба України приєдналася до митного безвізу із країнами ЄС і використовує NCTS, що посприяло об'єднанню транзитних процедур і прискорило переміщення товарів через кордон. NCTS вже імплементована в Україні з Фазою 5 і орієнтовно Фаза 6 запланована на 2026 р. [55].

Також важливим стало отримання низкою українських компаній статусу Авторизованих економічних операторів (АЕО). Держмитслужба також розпочала процес створення «Системи для роботи з рішеннями митних органів» (CDS.UA). Ця система автоматизує основні процеси, які пов'язані із наданням суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності необхідних дозволів та авторизацій. Зразком стала європейська ІТ-систему «Customs Decision System» (CDS). Це дозволяє подавати заявки і монітори їх розгляд в он-лайн режимі [54, 55].

Державна митна служба запровадила також цифрову систему управління гарантіями (GMS). Тепер усі види гарантій можна передавати і змінювати у електронному форматі.

У 2018 р. було презентовано концепцію «Смарт-митниця», яка мала поєднати в собі усі інноваційні методи. «Смарт-митниця» об'єднає систему ризиків, єдиний портал надання дозвільних документів, електронне

декларування, контроль і аудит після проходження митниці та ін. Декларування товарів буде здійснюватися за принципом «Єдиного вікна» [40]. Обмін інформацією буде відбуватися з Укрзалізницею, Держприкордонслужбою, NCTS – TIRepd. та ін. Також вводиться контроль з використанням сканерів, відеоспостереження, зчитування номерних знаків, ваговий контроль та ін.

У пунктах пропуску вводиться е-талон (E-ticket) з повною інформацією про номер і дату операції, номер транспортного засобу, яку Держприкордонслужба зчитуватиме у свою інформаційну систему, здійснювати аналіз ризиків і передавати для перевірки в ДФС [42].

Рис.1. Ефекти від впровадження Е-митниці в Україні [58]

На 2024–2026 рр. Держмитслужбою розроблено «Стратегічний план митниці» (Multi-annual strategic plan for customs, MASP-C)), який базується на «Багаторічному стратегічному плані електронної митниці ЄС» (Multi-annual strategic plan for electronic customs), який містить заходи щодо запровадження е-митниці і розвитку електронних митних систем в країнах ЄС [35].

Експерт Програми ЄС з підтримки управління державними фінансами в Україні (EU4PFM) В. Алішкаускас зазначає, щоб «успішно реалізувати План,

у ньому потрібно відобразити тріаду ресурсів: часових, людських та фінансових» [52]. Він зауважує, «що досвід країн ЄС свідчать, що розробниками програм є зовнішні виконавці (аутсорс), а не самі митниці. У будь-якому разі, до створення ІТ систем повинні бути залучені не лише ІТ-експерти, але й митні фахівці. Вони мають контролювати створення систем з точки зору бізнес-процесів. Окрім того, серед структурних підрозділів митниці мають бути чітко визначені власники кожної електронної системи (вони і є головними виконавцями, відповідальними за результат розробки та імплементацію) — відповідно до того, за які процеси відповідають підрозділи» [53].

Також українська митниці і Міністерство цифрової інформації працюють над імплементацією «Автоматизованої системи експорту» (UCC Automated Export System (AES), «Національною системою імпорту» (UCC National Import Systems). З цими системами пов'язані тарифна класифікація, управління квотами, платежів, гарантії та ін. Також необхідно розвивати такі системи «Economic Operator Registration and Identification System» (EORI); UCC Import Control System 2 (ICS2) — ENS; інтегрований тариф (типу TARIC) та ін.[53].

Завдяки розвитку е-митниці отримують важливе місце у логістичному ланцюжку постачання товарів, а також у моніторингу та управлінні міжнародною торгівлею. Як слушно зазначає В. Алішкаускас, «митниці перестають бути «збирачами митних платежів», а займають важливе місце у захисті національних інтересів та розвитку конкурентної економіки» [54].

Також варто звернути увагу на те, що ДМС України має статус суб'єкта електронної взаємодії з єдиною інформаційною системою МВС України і підключена до державної системи е-взаємодії «Трембіта» і Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС). Для спрощення комунікації митні органи зобов'язані реєструвати свої офіційні адреси у ЄСІТС [102].

Завдяки е-митниці можна відстежити транзакції і виявити порушення. Це підвищує рівень збору доходів і зменшує корупцію і покращує аудиторський контроль. Електронні митні системи забезпечують прозорий процес митного оформлення, що зміцнює довіру між бізнесом і державою. Скорочення фізичного контакту між митниками і трейдерами зводить до мінімуму можливість хабарництва і шахрайства.

З цифровою трансформацією митної сфери України українські підприємці отримали можливість переглядати експортно-імпортні декларації на Єдиному веб-порталі відкритих даних. На оновленому веб-сайті ДМС є мапа з інформацією про пункти пропуску, внутрішні місця митного оформлення, місця міжнародного поштового обміну і сортувальні станції [61]. Також тут є калькулятор митної вартості авто. Можна в он-лайн режимі подати скаргу чи звернення, які будуть розглянуті на протязі п'яти днів [61].

Зауважимо, що цифрова трансформація української митниці змінила у позитивний бік ставлення бізнесу і громадян до оцінки діяльності ДМС.

Впровадження «Єдиного вікна для міжнародної торгівлі» стало значним внеском у підвищення ефективності української митниці і переходу на європейські принципи контролю. Саме завдяки «Єдиного вікна» відбулося спрощення зовнішньоекономічної діяльності. Фактично цей механізм дозволив перевести взаємодію підприємств з митними і контролюючими органами в е-формат, спростивши митні процедури для учасників зовнішньоекономічної діяльності. Збільшення обсягів міжнародної торгівлі призводить до ризиків виникнення великих черг і заторів на дорогах, затримки у портах чи на залізниці, тому прості процедури на кордоні є дуже важливими, особливо для малого і середнього бізнесу.

Впродовж 2016-2020 рр. в українському законодавстві сталися зміни, які дозволили запровадити інформаційно-технічні рішення і запустити державний портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі». Це дозволило забезпечити якісний контроль за дотриманням законодавства, прискорити

обмін інформацією між митницею, підприємствами і контролюючими органами, а також зменшити корупційні ризики.

«Єдине вікно» відповідає вимогам чинного законодавства, а саме «Конституції України», Митному кодексу України, Закону України «Про електронні довірчі послуги», Закону України «Про інформацію», Закону України про звернення громадян», Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про захист персональних даних» та ін. [3, 4,5, 6, 7, 13].

6 вересня 2018 р. прийнято Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України» [20]. Закон сприяв скороченню видів контролю при переміщенні товарів через митний кордон нашої держави. У контролюючих органів всього 4 години на ухвалення рішення про здійснення контролю, а інакше застосовується принцип «мовчазної згоди» і система автоматично вважає, що контроль пройдено.

Механізм «Єдиного вікна» ґрунтується на централізованій базі даних, куди бізнес структури подають документи в е-вигляді, а митниця і контролюючі органи мають до них доступ он-лайн. Завдяки Закону про «Єдине вікно» скоротилася кількість контролюючих органів. Представники митниці перебрали на себе обов'язки перевірки дозвільних документів, які раніше перевіряла Державна екологічна інспекція. Здійснення радіологічного контролю покладено на Державну прикордонну службу замість Державної еко інспекції [20].

Під час запровадження «Єдиного вікна» у 2016 р. бізнес структури використовували його дуже зрідка (8%). У 2017 р. це вже було 20%. [86].

Починаючи з 2020 р. 100% митного контролю і оформлення товарів проходить через систему «Єдиного вікна» [86]. На перших порах митниця вимагала скановані документи і це відбирало досить багато часу у бізнесу, а

також самі митники не мали бажання використовувати «Єдине вікно» і затягували час. До того дозвільні документи видаються 14-ма центральними органами влади, а кількість їх дуже велика, тому розбудова системи і автоматизація отримання документів відбувалися в кілька етапів.

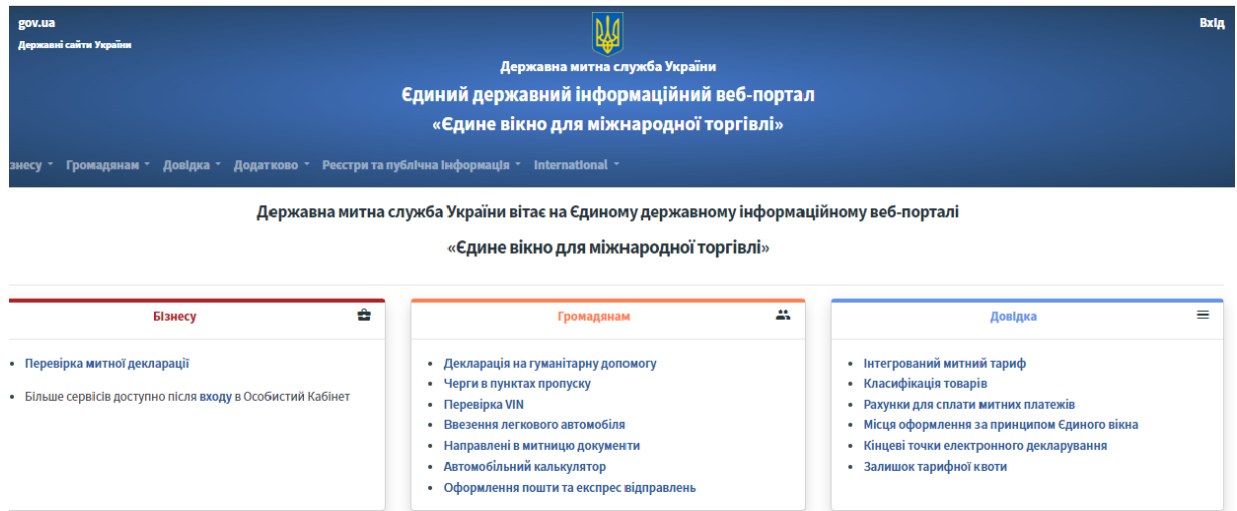

Рис. 2. Єдине вікно для міжнародної торгівлі на веб-порталі ДМС [61]

У жовтні 2020 р. КМУ прийняв постанову про «Порядок взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами щодо використання механізму «Єдиного вікна». Постанова зобов'язала центральні органи виконавчої влади привести нормативно-правові акти у відповідність з цією постановою. Кожний контролюючий орган зобов'язаний визначити єдиного власного адміністратора, який взаємодіє із головним адміністратором порталу «Єдине вікно» [26]. Веб-портал, згідно п.6, розділу 1 забезпечує «розмежування доступу до інформації згідно з компетенцією контролюючих органів під час його використання цими органами» [26]. Кожному декларанту створювалася електронна справа, де накопичується «інформація внесена декларантами або їх уповноваженими особами, посадовими особами Держпродспоживслужби, митних органів, автоматизованої системи митного оформлення» [26].

«Єдине вікно» є частиною «загальнонаціонального програмного комплексу інформаційно-телекомунікаційної системи органів доходів та зборів» і забезпечує процес надання дозвільних документів за допомогою програмних засобів [26].

Розроблялося програмне забезпечення на замовлення «Фонду Євразія», виконавець проекту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах» (ТАРАС)), а набувач Державна митна служба України.

Рис.3.Інформаційний веб-портал «Єдине вікно»

Веб-портал «Єдине вікно» впродовж години після пропуску через митний кордон України автоматично формує в надсилає декларанту електронне повідомлення з даними про номер справи, дату і час пропуску, заходи офіційного контролю, які проводилися і які необхідно провести на території України. У разі прийняття рішення про необхідність перевірки оригіналів документів, проведення проб, експертизи чи додаткової обробки товарів дата і час узгоджуються між декларантом і відповідними службами. []. Контролюючі органи вносять до «Єдиного вікна» електронні документи звірені кваліфікаційним підписом.

Точка входу заяв – це електронний кабінет декларанта ІТС «Customs.Front». Запит на отримання дозвільних документів може створюватися від імені будь-якої фізичної чи юридичної особи, яка пройшла ідентифікацію в системі. Реєстрація та авторизація здійснюється за допомогою системи електронної ідентифікації GovId (id.gov.ua). Користувач входить до он-лайн сервісу «ДІЯ» і обирає опцію отримання адміністративної послуги у Державній митній службі України або послугу з е-декларування або входить до офіційного порталу ДМС і обирає опцію зареєструватися в «е-кабінеті». Обов’язкова умова – користувач має КЕП/ЕЦП.

Після формування запиту в Кабінеті і підпису КЕП, Система інформує користувачів про надходження нового запиту і розподіл заяв на виконання відбувається відповідно до розпоряджень щодо їх обробки у органі влади. Сформований та підписаний КЕП працівником органу влади дозвіл передається до бази даних «Єдиного вікна» [26, 29]. Якщо відповідь позитивна то буде створено чи оновлено існуючий запис у відповідному реєстрі, сформовано е-документ, який буде збережено у архіві системи. Якщо буде відмовлено у наданні дозволу, то Система створить відповідний запис про відмову. У будь-якому випадку заявник буде проінформований про результат запиту.

Також Держмитслужба запустила телеграм-бот для сервісу «Єдине вікно», де можна отримувати провіщення про статус поданих митних декларацій. Для забезпечення інтеоперабельності та моніторингу якості е-послуг «Єдине вікно» і «Е-кабінет» інтегровані з Єдиним державним порталом адміністративних послуг «ДІЯ».

Зазначимо, що якщо контроль проведено в е-форматі, то печатки н паперових носіях скасовано. Також у законодавстві чітко прописано порядок дій при неявці на огляд і завчасне попередження про перелік оригінальних документів. Також доопрацьовано механізм повернення коштів з бюджет через е-заяви.

З червня 2020 р. всі сервіси, які надає українська митниця, а також інформація про діяльність ДМС знаходиться на офіційному веб-порталі customs.gov.ua, який максимально захищений від кібератак. На сайт є інформація про пропускну здатність ПП, ситуація з чергою і т.д. Також можна дізнатися митну вартість авто, чи завезено в Україну легально із сплатою мита і податків.

З 1 серпня 2024 р. в Україні є 192 місця митного оформлення товарів, де застосовується механізм «Єдиного вікна» і 47 ПП з автоматизованим контролем за переміщенням радіоактивних речовин.

Отже, впродовж 2016-2020 рр. в Україні, завдяки змінам у законодавстві і концепції впровадженню «Е-митниці», також за підтримки міжнародних партнерів, відбувся запуск механізму «Єдиного вікна для міжнародної торгівлі» для спрощення зовнішньоекономічної діяльності. Цей механізм дозволив забезпечити якісний контроль за митними операціями, прискорив обмін між митницею і іншими державними органами, спростив ведення міжнародної торгівлі і мінімізував корупційні ризики.

3.2. Запровадження електронних митних декларацій

У 2006 р. прийнято «Концепцію створення, впровадження та розвитку системи електронного декларування» і розпочато створення умов для розвитку електронного документообігу на митниці. Розпочалося створення програмного забезпечення, що дало змогу оптимізувати процеси електронного декларування.

Митна декларація – це заява, яка подається при перетині митного кордону. Призначення і різновиди митних декларацій регулюються Митним Кодексом України і «Положенням про митні декларації» від 21.05.2012 р.. Саме митна декларація визначає митний режим (експорт, імпорт, реекспорт, тимчасове ввезення та ін.) [16].

Митна декларація це документ який фіксує суму митних платежів, фактурну та митну вартість товару; факт перетину кордону, факт виникнення податкового кредиту з ПДВ при імпорті товарів. Види декларацій відповідно

до «Класифікатора декларацій» є наступні: звичайна, попередня, тимчасова, періодична, додаткова. [16].

Як вже зазначалося, 7 вересня 2008 р. схвалено «Концепцію створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця», яка розрахована до 2025 р. і передбачено три етапи її реалізації.

У 2023 р. введено «окремі митні декларації». Вони оформляються на бланках МД-2 і заповнюються для товарів, які переміщаються в режимі спільного транзиту на одному транспортному засобі.

З червня 2021 р. митні декларації доступні на порталі Міністерства цифрової трансформації у форматі відкритих даних. У зв'язку з воєнним станом спрощені митні декларації не приймаються.

Усі митні декларації мають єдину форму і тільки в залежності від напрямку руху літерне позначення (ЕК- вивезення, ІМ- ввезення, ТР – транзит). Бланк декларації відповідає стандартам «Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур», прийнятою ООН.

Митна декларація складається, якщо митна вартість товарів перевищує суму, яка еквівалентна 150 євро. Для складання декларацій встановлено наступні терміни – 45 днів для подання декларації, якщо була складена тимчасова і 10 днів з дня доставлення до митного органу. Якщо товар не був включений у митний режим чи не був доставлений на тимчасове зберігання, то він вважається товаром, що належить Державній митній службі. []. Процедура митного оформлення має тривати 4 години, якщо не має порушень митного законодавства чи не потрібна додаткова експертиза.

Згідно ч.2 ст. 257 Митного кодексу України е-декларація має містити КЕП.[15]. Митниця може відмовити у прийнятті декларації, якщо відсутні необхідні відомості, не має супровідних документів, відсутні обов'язкові електронні реквізити, порушено вимоги Митного кодексу України.

З початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України зросла кількість гуманітарних вантажів. ДМС розробила е-декларацію для гуманітарних вантажів, яку можна заповнити з будь-якої країни світу. Всі

заповнені анкети відразу потрапляють у базу даних митниці. Якщо людина не використовує сервіси е-підпису чи BankID, MobileID, то можна декларацію роздрукувати, підписати і передати представнику на митниці. Ті, хто користуються е-підписами можуть це зробити у Особистому кабінеті на веб-порталі «Єдине вікно». Крім цього на сайті Офісу Президента і ДМС України створено е-сервіс «Державна система гуманітарної допомоги». Офіс Президента, Міністерство економіки, ДМС у режимі реального часу отримують інформацію про ввезення гуманітарних вантажів.

Крім цього на веб-порталі митниці введено програмно-інформаційний комплекс «Реєстр митних брокерів», який включає надання, реєстрацію, переоформлення чи анулювання дозволу на проведення брокерської діяльності за допомогою «Єдиного вікна».

Зауважимо, що при переході на е-декларування ДМС зіткнулася також із проблемами технічного характеру: застаріла оргтехніка, необхідність створення нових каналів зв'язку із посиленням захистом від кіберзагроз, синхронізація і осучаснення програмного забезпечення. Митні органи використовували інформаційні ресурси, які є закритими, без доступу до інтернет-мережі. Для обміну інформацією з іншими державними органами і декларантами було створено нові захищені канали, які відповідали міжнародним стандартам. Також ДМС зіткнулася з потребою реінжинірингу внутрішніх процесів і необхідністю навчання персоналу цифровим технологіям.

Отже, оформлення митних е-декларацій значно скоротило час на митне оформлення, спростило процедуру декларування і забезпечило прозорість, що зменшило корупційні ризики.

3.3. Використання сканерів як механізму е-огляду

Для того щоб якісно контролювати вантажі і забезпечувати митні надходження до бюджету українські митниці мають мати сучасне і якісне обладнання. До такого обладнання відносяться вагові комплекси і сканери, які дозволяють швидко і якісно перевіряти великі обсяги вантажів. Застосування

сканерів сприяє зменшенню корупційних ризиків, адже вони автоматично в електронному вигляді надсилають дані до центрального апарату Держмитслужби.

Перші 9 мобільних рентгенівських сканерів на суму 13.4 млн євро від ЄС українські митниці отримали у січні 2009 р. Це обладнання поступило на митні ПП «Рава-Руська», «Краковець», «Ягодин», «Кучурган», «Одеса-порт» «Порубне», «Бачівськ», «Ужгород» і «Чоп».

Перші стаціонарні сканери для огляду вантажівок та контейнерів введено на українській митниці у 2019 р. Передбачалося, що час на огляд авто буде становити біля 20 хвилин замість 3-4 годин. Їх спочатку запустили на трьох ПП Львівщини – Шегині, Краківці, Рава-Руській, а також Ужгороді, Чопі, Порубному [63]. Сканування відбувається без фізичного огляду митниками, що відчутно скоротило перевірку вантажів.

На сьогодні, за даними наведеними народний депутат, першим заступником Голови Комітету ВРУ з питань фінансів, податкової та митної політики Я.Железняком, що у 2023 р. тільки 43% із наявної на митницях техніки на 34 пунктах західного і південного кордонів України функціонує. Із 95 технічних засобів митного контролю, які попали у вибірку для перевірки 47 виявилися не діючими. Зокрема, на Чернівецькій та Львівській митницях не працювало біля третини наявної техніки [63]. Ще одна проблема, на його думку – це застаріле обладнання, бо середній вік сканерів складає 10-15 років. Так, вік майже 100% мобільних сканерів біля 15 років і вони потребують заміни. 82% сканерів для огляду багажу і поштових відправлень більше 10 років. На сьогодні тільки стаціонарні сканери для вантажного транспорту і контейнерів мають вік біля 5 років. Іншою проблемою є те, що навіть закуплена техніка не використовується повністю через відсутність проектної документації на захисні споруди і працює у тестовому режимі або не працює через перепади напруги. Також через бойові дії відбулася велика втрата такої техніки. На сьогодні через це до 41 сканера різного типу не має доступу [63]. Ще однією з проблем є те, що залізничні пункти пропуску не облаштовані

ваговими комплексами і сканерами, а через повномасштабну війну і ризики пов'язані з морськими портами тут зросло навантаження.

Велику допомогу в оснащенні українських митниць новим обладнанням надають ЄС і міжнародні донори. Так, ЄК ЄС закупила за 2.5 млн євро мобільний рентгенівський сканер для перевірки вантажівок на україно-угорському кордоні. Це було зроблено у рамках розбудови «коридорів солідарності між ЄС та Україною», які запроваджені ЄС на сухопутних кордонах України у відповідь на блокаду РФ українських портів. Ще два таких сканера заплановано поставити до січня 2025 р. [87].

Мобільні сканери - дуже сучасне обладнання, яке дозволяє відразу після сканування провести аналіз зображення і визначити, чи є проблеми у вантажі чи ні. Такі сучасні сканери є повністю автономними і можуть просвічувати будь-яку автомобільну техніку і вантажні контейнери. Вони здатні працювати цілодобово і щогодини сканувати до 20 транспортних засобів.

Також проект USAID «Економічна підтримка України» закупив 20 ручних сканерів на 1 млн дол. Вони будуть використовувати на 12 автомобільних пунктах пропуску: Ягодин», «Порубне», «Ужгород», «Лужанка», «Красноїльськ», «Дяківці», «Чоп (Тиса)», «Мамалига», Росошани», «Старокозаче», «Могилів-Подільський» та «Рава-Руська»[93].

Рис. 3.1. Стан сканерів і вагових комплексів [63].

Ручні сканери виробництва США дозволяють виявити сторонні предмети у транспортних засобах, що прискорить процедуру огляду та перевірки транспортних засобів попередить переміщення контрабанди. Такий швидкий і надійний спосіб огляду усуває необхідність розборки авто. До сканера у комплекті йде планшет, де відображається те, що «побачив» сканер. «Сучасні сканери, які ми маємо завдяки Проєкту USAID, допоможуть перевіряти легкові автівки, автобуси та виявляти заборонені або незадекларовані товари, які можуть перевозити через кордон. Очікуємо, що ці прилади значно підвищать ефективність роботи працівників митниць та швидкість пропуску транспортних засобів на кордоні», — зазначив директор департаменту матеріально-технічного забезпечення та управління майном Державної митної служби України В. Жолдак [93].

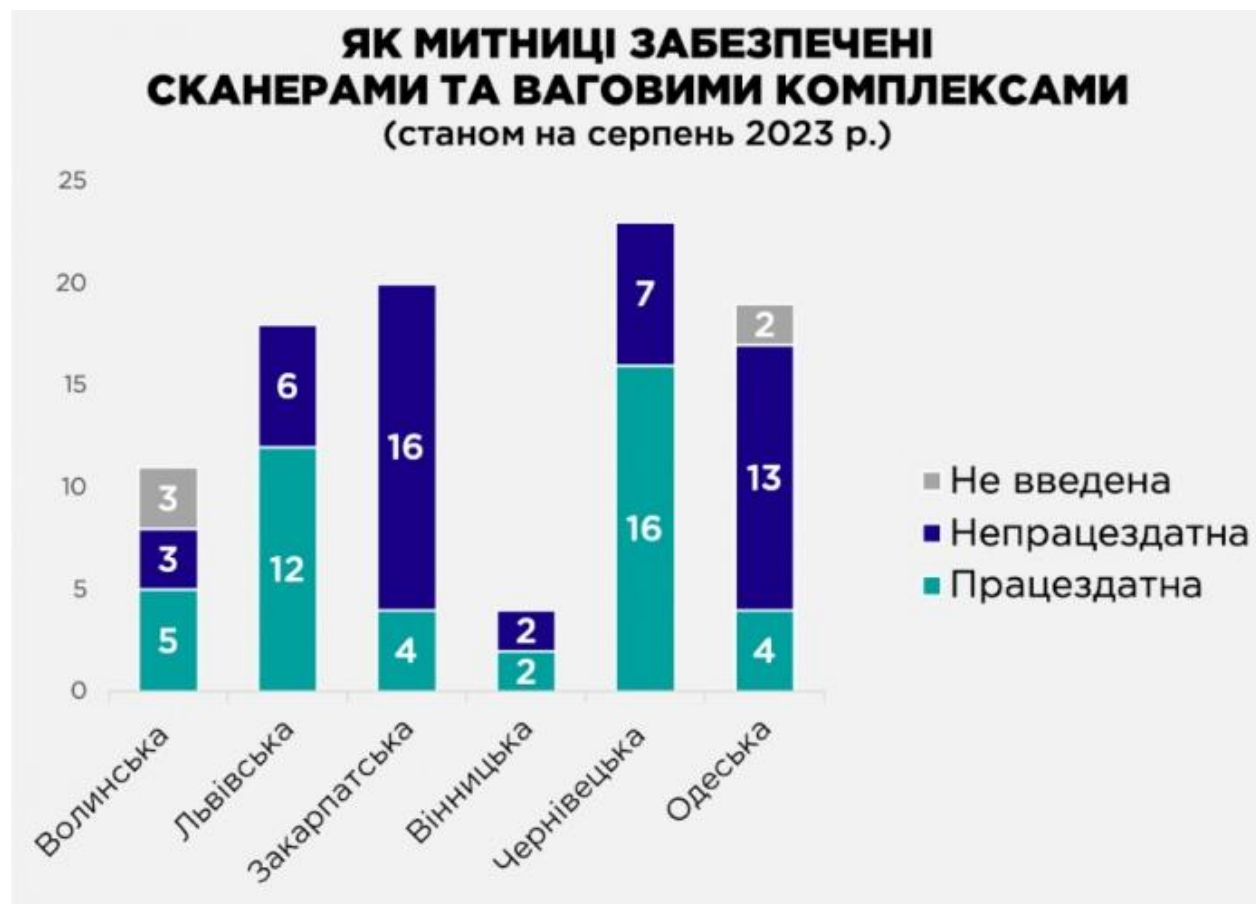

Рис.2. Забезпечення митниць сканерами

<https://epravda.com.ua/columns/2023/10/17/705564/>

3.4. Функціонування сервісу «Е-черга» на україно-румунському кордоні

Проект «Електронна черга перетину кордону» реалізовується Міністерством розвитку громад та інфраструктури України у співпраці з Міністерством цифрової трансформації України, Укртрансбезпекою, Державним агентством відновлення та розвитку інфраструктури України, Державною митною службою України, Державною прикордонною службою України за підтримки USAID/ UK| проекту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах TAPAS» [65].

Спочатку сервіс під назвою «є-Черга» був доступний лише на українсько-польському пункті пропуску «Ягодин – Дорогуськ». 2 травня 2023 р. український уряд вирішив масштабувати проект е-черга на 16 пунктів пропуску. У перелік цих пунктів увійшов КПП «Порубне-Сірет».

Система е-черги на кордоні дозволяє перевізникам прибувати на пункт пропуску у відповідний час. Великі черги на кордоні і очікування приносили збитки перевізникам, бо один день простою вантажівки обходиться перевізникам біля 400 євро.

Зареєструватися в черзі можна на спеціальному веб-сайті митниці або у додатку стежити за станом черги можна у он-лайн режимі. Це безкоштовний сервіс і доступний для перевізників. Які зареєстровані у системі «Шлях». Реєстрація в електронній черзі перетину кордону є дуже простою. Водій на сайті Держмитслужби заходить на посилання «є-Черга» і вводить свою е-пошту, номер телефону і пароль. Після отримання коду підтвердження отримує особистий кабінет. Далі потрібно обрати пункт пропуску і вказати дані про водія, вантаж, митну декларацію. Якщо все виконано правильно, то з'явиться напис «Стати в чергу». Водій може перевіряти стан черги і, за потреби, продовжувати термін на дві години.

Процес є прозорим і контрольованим, бо на сайті е-Черги видно державні номерні знаки всіх зареєстрованих у черзі вантажівок. Змінити дані і «перепродати» чергу не можливо, бо змінити дані про водія і вантажівку можна тільки в межах одного ЄДРПОУ, а дані про вантаж, зазначену митну декларацію та дані напівпричепа змінити не можливо [108].

Україно-румунський кордон становить 614 км. З Румунією межують Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська і Чернівецька області. Найдовша частина кордону припадає на Чернівецьку область. У 2007 р. Румунія вступила до ЄС і має намір приєднатися до Шенгенської угоди. Це спонукає країну до вдосконалення прикордонної інфраструктури. Впродовж 2008-2011 р. Румунія зініціювала закриття 3 місцевих автомобільних переходів у Чернівецькій області і 2 пішохідні у Закарпатській, а Україна закриття залізничних стиків «Тересва» і «Ділове». У 2012 р. до переліку пропускних пунктів (ПП) увійшли 4 залізничних і 3 автомобільні пункти. «Дяківці», «Красноїльськ», «Руська» мали бути відкриті після приведення їх до стандартів ЄС. Облаштування пунктів «Дяківці» і «Красноїльськ» розпочалося у 2013 р. в рамках «Спільної операційної Програми «Україна-Румунія-Республіка Молдова» ЄІСП «Басейн Чорного моря». Проект не був завершений і у 2017 р. за ініціативою ЄС зупинений. У 2016 р. тоді ще Державній фіскальній службі за цією програмою перерахували 2 мільйони 192 тис. євро, а з них 200 тис. євро — адміністрації Держприкордонслужби.

У червні 2019 р. румунська сторона звернулася до України з проханням повернути кошти. Державна фіскальна служба перерахувала частину суми — 1 мільйон 447 тис. євро. У 2021 р. український уряд затвердив «План заходів з облаштування пріоритетних пунктів пропуску на 2021-2023 рр.». [68] До Плану увійшли реконструкція ПП «Красноїльськ», «Дяківці» і будівництво нових міжнародних вантажно-пасажирських ПП «Дякове», «Біла церква», «Руська». Роботи велися дуже повільно, так як відбулася реорганізація Держмитслужби і затримка дозволів на будівництво через тяганину з землевідведенням [85].

На передодні повномасштабного вторгнення РФ на україно-румунському кордоні діяло 3 автомобільних, 2 залізничних, 3 річкових і 1 морський/річковий/поромний ПП і ПК.

У 2021 р. на пункт пропуску «Красноїльськ» витрачено біля 67 млн гривень, а на реконструкцію КПП «Дяківці» понад 22 млн. грн. Щоб завершити добудову цих двох ПП необхідно було ще 115 млн грн. З початком війни всі роботи з реконструкції і будівництва зупинилися, а кошти були перенаправлені до резерву держбюджету. Втім у 2023 р. з державного резервного фонду на рахунок митної служби було виділено кошти. Тендер виграла фірма «Гарантбуд» і 10 лютого 2023 р. ПП «Дяківці» було офіційно відкрито. Під час повномасштабної війни відкрили КПП "Красноїльськ", втім наразі він може пропускати тільки легкові авто, порожні вантажівки і пішоходів[85].

У розпорядженням КМУ від 29 квітня 2022 р. № 333-р «Про відкриття пунктів пропуску через державний кордон «Дяківці» та «Красноїльськ» у п.1. зазначено: «Відкрити міжнародний пункт пропуску «Дяківці» через державний кордон для пішохідного та автомобільного сполучення (включаючи автобуси), крім вантажного, з постійним режимом функціонування і цілодобовим часом роботи», а у п.2.: «відкрити міжнародний пункт пропуску «Красноїльськ» через державний кордон для пішохідного та автомобільного сполучення (до 3,5 т), крім вантажного, з постійним режимом функціонування і часом роботи з 8 до 20 години» [19].

ПП «Біла Криниця- Клімеуць» буде діяти для вантажівок з виділеною лінією для транспортування пального.

Однак, в умовах війни обсяг товарів, які переміщують через українсько-румунський кордон значно зріс і потужності існуючих ПП бракує. Від початку повномасштабної війни черги з вантажівок до кордону з Румунією зросли. На це вплинули як зупинка експорту через морські порти, так і неготовність автомобільних пунктів пропуску велику кількість вантажівок. На сьогодні КПП «Порубне» є найбільшим і єдиним повноцінним пунктом пропуску до

Румунії. Її пропускна спроможність – це 500 транспортних засобів в обидві сторони. На сьогодні тут оформлюють біля 700-800 вантажівок, що майже у 1.5 рази більше ніж пропускна спроможність. Необхідне розширення найвужчого місця між двома КПП і збільшення смуг з двох до шести.

З 1 серпня 2023 р. на «Єдиному державному веб-порталі відкритих даних» (data.gov.ua) розміщуються дані про перетин кордону вантажівками, які реєструвалися через веб-сайт або застосунок «Є-Черга». [64] Це забезпечить прозорість проекту і дасть можливість підприємцям краще планувати свій час. Розпорядником цих даних є Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України [65]. Так, за 8,5 місяців (11 грудня 2023 р. - 1 серпня 2024 р.) в системі «Є-Черга» є дані про 430 тис. перетинів кордону вантажівками. Найбільша кількість перетинів через ПП «Ягодин – Дорогуськ» (понад 72 тис.), «Краківець – Корчова» (понад 63 тис.) та «Порубне – Сірет» (понад 59 тис.). [65].

Таким чином «Є-Черга» покращила прозорість перетину кордону, зменшила час у черзі впорядкувала перевезення. Завдяки системі «Є-Черга» можна проаналізувати ситуацію, як біля кордону, так і на кордоні. «Є-Черга» суттєво зменшила перебування вантажівок у фізичних чергах перед ПП, допомогла зменшити корупцію, так як всі етапи (від реєстрації до моменту перетину кордону) зафіксовані в е-вигляді і жодна фізична особа більше не може впливати на просування в черзі.

Отже, ДМС України, завдяки цифрові трансформації стає однією із найбільш сучасних і прогресивних державних служб. Використання системи «Е-митниця» замінило паперові митні декларації на електронні, і скоротило матеріальні і часові витрати, а введення «Єдиного вікна» сприяє веденню бізнесу учасниками зовнішньоекономічної діяльності.

Завдяки цифровим технологіям ДМС України в режимі он-лайн обмінюється даними з іншими державними органами для боротьби із шахрайством і організованою злочинністю, здійснює аналіз ризиків і забезпечує безпеку держави.

Використання митницею високотехнологічних сканерів для перевірки вантажів суттєво скоротило час, який раніше витрачався на огляд.

У результаті цифрової трансформації митниці митне оформлення стало прозорим для всіх учасників ЗЕД, а публікація відкритих даних на веб-сайті ДМС України дозволяє аналізувати вантажні потоки і т.д. Також автоматизовано внутрішню звітність митниці. Запровадження «Е-черги», електронного декларування, «Єдиного вікна» не тільки спростило і прискорило митні процедури, а й зменшило корупційні ризики.

Україна відповідно до «Угоди про асоціацію з ЄС» внесла зміни до Митного кодексу і приєдналася до «Конвенції про процедуру спільного транзиту» і нової комп'ютеризованої системи транзиту ЄС. Україна майже на 80% виконала зобов'язання щодо приведення українського митного законодавства до законодавств ЄС.

Сьогодні запровадження нових цифрових технологій системи «Е-митниця» відбувається за підтримки ЄС і міжнародних донорів, які надають технічну і фінансову допомогу.

В умовах повномасштабного вторгнення РФ і воєнного стану ДМС України забезпечила виконання своїх повноважень і працювала в посиленому режимі. Військова агресія РФ проти нашої держави кардинально змінила логістичні ланцюги постачання товарів до України, зруйнувала та пошкодила частину митної інфраструктури. Не дивлячись на всі труднощі у лютому 2023 р. внаслідок митного оформлення до бюджету України надійшло 33,4 млрд. грн, а у лютому 2024 р. – 39,8 млрд. [71] .

Було змінено порядок ввезення гуманітарної допомоги і товарів, які належать до товарів військового призначення та подвійного використання. Також було створено «Автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги», а товари визнаються гуманітарною допомогою за декларативним принципом. В рамках спрощеного режиму подається «Попередня митна декларація», що скоротило час на оформлення. Спрощення митних процедур для озброєння, важкої техніки, енергоресурсів, гуманітарної допомоги

дозволило прискорити їх надходження до України. Також було введено обмеження на вивезення товарів, які необхідні для внутрішніх потреб держави у період воєнного стану. Митниця доклала значних зусиль у протидії контрабанді російських товарів і обходу санкцій проти РФ.

Навіть в умовах війни цифрова реформа митниці продовжується і є одним із важливих напрямків підготовки до вступу у ЄС, бо ефективна митна система є важливою умовою для безпечних кордонів України та інтеграції в міжнародну економіку.

ВИСНОВКИ

На основі дослідження законодавчо-нормативної бази, статистичних джерел, матеріалів мас-медіа і наукової літератури проаналізовано цифрову трансформацію української митниці і отримані результати дають можливість зробити наступні висновки:

1. Систематизовано нормативно-правову базу дослідження забезпечення цифровізації митниці в Україні і визначено, що необхідна подальша гармонізація українського законодавства із законодавством ЄС у митній сфері і міжнародних стандартів.
2. Встановлено, що незважаючи на значний обсяг наукових досліджень цифровізації митних процесів в Україні питання її функціонування в умовах нових підходів до митного регулювання у період воєнного стану ще малодосліджені і потребують детального аналізу.
3. Проведений аналіз принципів та інституційного забезпечення функціонування е-митниці в країнах ЄС свідчить, що щоб досягти позитивних результатів у реформуванні митних органів України він має бути послідовним організованим і високотехнологічним і забезпечений законодавчою базою. Також важливим є перехід до використання сервісно-орієнтованої архітектури (COA), що показала себе як основний підхід до розбудови митних систем країн ЄС та довела свою практичну перевагу.
4. Обґрунтовано, що пріоритетними напрямками розвитку е-митниці в Україні в контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави є:
 - зменшення бюрократичних процедур, завдяки їх автоматизації;
 - забезпечення швидкості проходження митного контролю і автоматична перевірка документів;
 - забезпечення контролю і прозорості, боротьба з шахрайством і корупцією;

- дотримання відповідності міжнародним стандартам щодо гармонізації і спрощення митних процедур;
 - зменшення часових і фінансових витрат для митних служб і бізнесу;
 - забезпечення безпеки кордонів і сприяння розвитку міжнародної торгівлі.
5. Встановлено, що одним із ключових моментів цифрової трансформації української митниці стало приєднання до «Нової комп'ютерної транзитної системи», що дало можливість використовувати спрощення при переміщенні товарів у митні режими.
 6. Надання українським компаніям статусу «Авторизованих економічних операторів» (АЕО) надало можливість уніфікувати та автоматизувати процеси надання митних дозволів та авторизацій відповідно стандартів ЄС.
 7. Визначено, що запровадження «Е-митниці» в Україні відбувалося в кілька етапів і одним із ключових аспектів стало впровадження «Е-декларацій» і механізму «Єдиного вікна», що суттєво спростило введення зовнішньо-економічної діяльності.
 8. Проаналізовано ефективність введення «Е-черги» на україно-румунському кордоні і доведено, що це зменшило фізичні черги на КПП, скоротило час знаходження вантажівок у зоні очікування, скоротило часові і фінансові втрати для бізнесу, а також зменшило корупційні ризики.
 9. Конкретизовано, що впровадження «Е-митниці» призвело до позитивних результатів у підвищенні продуктивності персоналу і скороченню помилок при оформленні.
 10. Виявлено, що завдяки цифровізації є тенденція до зростання обсягу перерахованих платежів ДМСУ до Держбюджету навіть в складних умовах повномасштабного вторгнення РФ, а Державна митна служба України є одним з основних органів державного управління який

успішно виконує завдання «Угоди про асоціацію з ЄС» і є флагманом з цифровізації митних послуг і сервісів.

11. Сервіс «Е-митниця» зменшив фізичні контакти при оформленні документів, а автоматизація всіх процесів зробила їх прозорими. Таким чином мінімізовано ризик корупції та шахрайства, а система аналізу ризиків стала важливим елементом інформаційного забезпечення органів ДМС України.

Однак, у впровадженні цифрових технологій на українській митниці все ще є проблеми. Серед головних проблем – це фінансування і технічне оснащення. Особливо гострою є проблема забезпечення ПП сучасними сканерами для перевірки великих вантажівок і контейнерів.

Разом з тим слід відзначити, що необхідна подальша модернізація митного законодавства на основі законодавства ЄС і імплементація міжнародних стандартів щодо митного регулювання в національне законодавство. Також необхідна мотивації персоналу і його навчання для ефективного використання всіх можливостей «Е-митниці». Ще однією із проблем цифровізації митниці залишається захист персональних даних і загрози кібератак.

Ще одним викликів для цифровізації послуг митниці є недостатній рівень цифрової грамотності серед користувачів, які не можуть повністю ефективно використовувати цифрові технології. Хоча є чат-бот і оновлений веб-портал митниці дуже зручний не всі користувачі митних послуг користуються цими перевагами в повній мірі.

Отже, підсумовуючи результати дослідження зазначимо, що «Е-митниця» є важливою складовою цифровізації економіки нашої країни. Її перевага, так як прозорість, швидкість, доступність в оформленні документів сприяють покращенню іміджу нашої країни, сприяють транскордонній торгівлі і, відповідно, економічному зростанню.

Цифровізація митниці включає складові: електронна декларація, електронне оформлення всіх документів та їх електронна обробка і перевірка

в режимі «Єдиного вікна», можливість оплати в електронному вигляді платежів, доступ до інформації. Понад 95% митних декларацій вже оформляються в електронному вигляді і це свідчить про високий рівень автоматизації митних процесів. «Єдине вікно» спростило час і витрати для учасників зовнішньо-економічної діяльності, а також сприяло обміну інформацією між митницею і іншим державними службами.

«Е-митниця» дозволяє швидко визначити заниження митної вартості товарів, викрити ухиляння від сплати митних платежів і недостовірних декларантів. Це пришвидшує процес прийняття і забезпечує дотримання законодавства.

Вторгнення РФ призвело до руйнування і пошкодження частини українських митних постів, а введення санкцій проти країни-агресора призвело до скорочення торгівлі. З перших днів війни, вся діяльність української митниці була спрямована на підтримку української економіки і захист національних інтересів. ДМС розпочала ефективну роботу з цифровим оформленням критично важливих і гуманітарних вантажів, що дало можливість їх швидкої доставки в Україну.

Отже цифрова трансформація митниці передбачає створення мультифункціональної об'єднаної системи, яка включає інструменти обробки та збору електронних даних, а також забезпечує вхідні та вихідні потоки інформації, зв'язує ДМС з іншими органами влади та суб'єктами ЗЕД.

Е-митниця успішно працює в країнах ЄС і відповідно до наших євроінтеграційних прагнень митна служба України проводить реформування і запроваджує сучасні цифрові технології.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Законодавчі і нормативні акти

1. Деякі питання функціонування авторизованих економічних операторів : Постанова КМУ від 29.07.2020 р. № 665: станом на 1 жовтня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/665-2020-п#Text>.
2. Деякі питання цифрового розвитку: Постанова КМУ № 56 від 30.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D0%BF#Text>.
3. Закон України «Про інформацію» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
4. Закон України Про захист персональних даних. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2297-17>.
5. Закон України про звернення громадян. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>
6. Закон України. Про доступ до публічної інформації. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>
7. Закон України. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги <https://zakon.rada.gov.ua/go/2155-19>
8. Закон України. Про Концепцію Національної програми інформатизації. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 27-28, ст.182). URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Закон України. Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 41, ст.232). URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-20#Text>.
10. Закон України. Про митну справу в Україні. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1262-12>.
11. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2023 р URL.: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu>

12. Індекс цифрової економіки та суспільства: прогрес ЄС.2022. 02.08.2022
URL.: <https://nqa.gov.ua/news/indeks-cifrovoi-ekonomiki-ta-suspilstva-progres-es/>.
13. Конституція України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
14. Концепція впровадження електронного аудиту (е-аудиту) для платників податків. URL: Концепція_е-аудит_30_11_2020.pdf .
15. Митний кодекс Європейського Співтовариства: Регламент, затверджений Європейським Парламентом і Радою (ЄС) від 23.04.2008 № 450. URL: <http://logisticsinfo.ru/wp-content/uploads/2012/11/EUcustomsRegulation.pdf>.
16. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
17. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
18. Положення про державну митну службу України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#n209>
19. Про відкриття пунктів пропуску через державний кордон «Дяківці» та «Красноїльськ». КМУ. Розпорядження від 29 квітня 2022 р. № 333-р Київ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2022-%D1%80#Text>.
20. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 28.07.2022 р. № 2510-IX : станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2510-20#Text> .
21. Про затвердження Змін до «Порядку надання документів великого платника податків в електронній формі при проведенні документальної перевірки». Наказ Міністерства фінансів України від 15.09.2020 р. № 561. URL: (rada.gov.ua).

22. Про затвердження місії та Стратегічного плану Державної податкової служби України на 2022-2024 роки: Наказ ДПС України від 22.11.2021 № 965. URL: rada.gov.ua.
23. Про затвердження переліку показників Індексу цифрової економіки та суспільства (DESI). КМУ. Розпорядження від 5 вересня 2023 р. № 774-р. Київ <https://zakon.rada.gov.ua/go/774-2023-%D1%80>
24. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 276-р від 2. 03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276-2021-%D1%80#Text>.
25. Про Національну програму інформатизації. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 51, ст.127). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2807-20>
26. Про затвердження Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів, порядок і умови застосування її систем» (Наказ № 263) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text>.
27. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України № 835 від 21.10.2015 року зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text>.
28. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 5 липня 1994 року. № 80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>.
29. Про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних: Конвенція Ради Європи від 28 січня 1981 року № 108. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text.
30. Про кіберзлочинність: Конвенція Ради Європи від 21 листопада 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_575.
31. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 року № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.

32. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України N 649-р від 20.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>.
33. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України N 649-р від 20.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>.
34. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 р. № 1218-р. URL: rada.gov.ua
35. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1467-р. URL: rada.gov.ua
36. Програма ЄС Eu4Digital. URL: <https://eufordigital.eu/uk/>
37. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації. КМУ. Розпорядження від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text>
38. Проект Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» № 6490-д від 06.04.2023 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41>.
39. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). URL: <https://eur-ex.europa.eu/legalcontent/en/TXT/?uri=CELEX:32016R0679>.

40. Рекомендація № 33 Створення "єдиного вікна" для підвищення ефективності обміну інформацією між торговельними компаніями і державними органами. Реформування митниці. URL: https://biz.ligazakon.net/news/217908_reformuvannya-mitnits-premr-mnstr-nazvav-klyuchovelementi.
41. Розвиток кіберстрахування як сегменту глобального страхового ринку. URL: https://kon-insurance.mnau.edu.ua/files/work_2020/6.pdf.
42. Стратегія інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року. КМУ. Розпорядження від 24 липня 2019 р. № 687-р. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text>
43. Цифрова адженда України-2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
44. Цифрова стратегія ЄС URL.: <https://eufordigital.eu/uk/discover-eu/digital-strategy/>.
45. 7 MAY 2023. Communication from the Commission on Customs reform: Taking the Customs Union to the next level. URL.:https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/eu-customs-reform_en.
46. EU Customs Reform. URL.: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/eu-customs-reform_en.
<https://eufordigital.eu/uk/%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D1%80%D1%83%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D1%96%D0%BB%D0%BE/>
47. Taking the Customs Union to the Next Level: a Plan for Action. European Commission. Brussels, 28.9.2020 COM(2020) 581 final. URL.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:581:FIN>

48. The Digital Economy and Society Index (DESI).
URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-economy-and-society-index-desi>
49. The New Computerized Transit System (NCTS) is what it is and how business will benefit from it. European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/en/video/nova-komp-yuteryzovana-tranzytna-systema-nctsshho-tse-take-ta-yak-vid-neyi-vygraye-biznes/>.
50. UN/CEFACT. Recommendation № 33. Recommendation and Guidelines on establishing a Single Window to enhance the efficient exchange of information between trade and government. UNITED NATIONS, New York and Geneva, 2005.. URL.: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/cefact/recommendations/rec33/rec33_trd352e.pdf.
51. UN/CEFACT. Recommendation № 34. Data Simplification and Standardization for International Trade. URL.: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/cefact/cf_plenary/plenary10/ECE_TRADE_C_CEFACCT_2010_13E.pdf.

Наукові статті, монографії, публікації у ЗМІ

52. Алішаускас В. Вступаючи у 2023 рік: підсумки та перспективи інтеграції України до митної системи ЄС. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubriceconomy/3654027-vstupauci-u-2023-rik-pidsumki-ta-perspektivi-integracii-ukrainido-mitnoi-sistemi-es.html>.
53. Алішаускас В. Як Україні до 2030 року розробити й запровадити всі митні ІТ системи, необхідні для вступу до ЄС? . URL.: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/ukrajina-yes-yak-modernizuvati-ukrajinsku-mitnitsyu-dlya-vstupu-krajini-v-yevropeyskiy-soyuz-50432420.html>
54. Алішаускас В. Як ЄС впроваджує “е-Митницю” і що тут треба врахувати Україні. URL.: <https://eu4pfm.com.ua/interviews/yak-yes-vprovadzhue-e-mytnytsiu-i-shcho-tut-treba-vrakhuvaty-ukraini/?lang=uk>
55. Баланс між бізнесом та державою: як працює митниця у ЄС і що має впровадити Україна. URL.: <https://eu4pfm.com.ua/interviews/balance-mizh-biznesom-ta-derzhavoyu-yak-pratcyue-mutnytsya-u-es/?lang=uk>
56. Бугель Ю.В. Чекаловська Г.З. Управління ризиками в митній справі: сутність та теоретичні засади. URL.: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_4/31_70_4_2/20.pdf.
57. Бурашнікова О. Міжнародний досвід цифровізації в податковій сфері. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house “Helvetica”, 2023. 14 (91). Р. 148–157.
58. Войцещук А. Д. Детермінанти розвитку митного простору країни як складової економічного простору під впливом глобалізації. Інноваційна економіка. 2016. № 11-12. С. 18-24.
59. Гапонюк М., Бороденко Т. Трансформація митниці: фактори появи електронної митниці. Grail of Science, 2023. (26), 54–62. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.14.04.2023.005>.
60. Гуцул І.А. Імплементация досвіду зарубіжних країн в українську практику митного контролю. Економіка та суспільство. 2021. (28). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-47>.

61. Державна митна служба України. Офіційний сайт. URL.: <https://customs.gov.ua/>
62. Дмитренко Е.С. Електронний аудит платників податків: проблеми запровадження в Україні. Київський часопис права. 2021. № 1. С. 46-51.
63. Железняк Я. Як сканери для митниць можуть стати інвестицією в економічну безпеку. 17 жовтня 2023. <https://customs.gov.ua/> <https://epravda.com.ua/columns/2023/10/17/705564/>
64. Е-Черга розширює доступ до даних. Держава, бізнес та громадяни отримують більше інформації про вантажоперевезення URL.: <https://echerha.gov.ua/news/423>
65. Е-черга. Швидкий перетин кордону. Офіційний сайт. <https://customs.gov.ua/> <https://echerha.gov.ua/>
66. Звоздецька О. Електронна митниця в Україні як складова системи е-врядування. Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. 2010. Вип. 514-515. С. 95-100. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvchnuipmv_2010_514-515_25.
67. Іванченко Е.П. Актуальні питання правового забезпечення кібербезпеки та кіберстрахування митного простору України: сучасний стан та перспективи удосконалення. URL.: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2024/6.pdf.
68. Капуш І. Пункти пропуску "Дяківці" та "Красноільськ" на Буковині: скільки коштує їх будівництво URL.: <https://suspilne.media/chnivtsi/286464-punkti-propusku-dakivci-ta-krasnoilsk-na-bukovini-skilki-kostue-ih-budivnictvo/>
69. Ковальова М. Л. Особливості системи управління митними ризиками: світовий та український досвід. URL.: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/35_2021ua/10.pdf.
70. Колісник А.С. Оподаткування в умовах цифровізації економіки: до питання правового регулювання. С. 68-75. URL:
71. Костенюк Н., Макарова І., Пігарев Ю., Сметаніна Л. Цифровізація публічного управління: вітчизняний досвід. Теоретичні та прикладні питання державотворення Вип.26. С.41-50. С.46.
72. Куйбіда В. С., Карпенко О. В., Наместнік В. В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. Вісник

- Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління. 2018. № 1. С. 5–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2018_1_3.
73. Лемеха Р.І. Цифровізація митного режиму транзиту: адміністративно-правовий аспект URL.: <http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2020/16/23.pdf>.
 74. Майже 70% митних декларацій в ЄС оформлюють менше 5 хвилин, - європейський досвід використання системи управління ризиками. URL.: <https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/maizhe-70-mitnikh-deklaratsii-v-ies-oformliuiut-menshe-5-khvilin-ievropeiskii-dosvid-vikoristannia-sistemi-upravlinnia-rizikami-525>.
 75. Макарова О. Механізми державного управління митною справою: підходи до визначення понять. Наукові інновації та передові технології. 2024. №6 (34). С.126-131.
 76. Марченко Л. Діджиталізація системи податкового адміністрування в Україні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. Економічний аналіз. 2022. Том. 32. № 4. С. 127-134. URL: 2933-6565680753-1- PB.pdf
 77. Мащенко О. В. Козаченко Ю. П. Запровадження процесу цифровізації у діяльність органів державної податкової служби. URL.: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2023/15.pdf. С. 103.
 78. Микуляк О.В., Репіна Н.В. Концептуальні аспекти розвитку електронної митниці в Україні. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2022. (12-13), 81-86. <https://doi.org/10.36074/grail-ofscience.29.04.2022.008> URL.: <https://doi.org/10.36074/grail-ofscience.29.04.2022.008>
 79. Микуляк О.В., Стефанишин Р. Впровадження інформаційних технологій у митну практику України. Світ фінансів (4(61)), 2019. 53-66.
 80. Митні питання основний зміст та зобов'язання України. URL.: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/partnership/duty/#::~:~:text=%D0%9E%D0%A1%D0%9D%D>

[0%9E%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%97%D0%9C%D0%86%D0%A1%D0%A2%20%D0%A2%D0%90,%D1%94%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D0%BC%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B7%D0%B8%D1%82%D1%83.](#)

81. Міністерство фінансів України. Єдине вікно для міжнародної торгівлі. URL.: https://mof.gov.ua/uk/the_only_window_for_international_trade-472
82. Модернізація пунктів пропуску 02 Жовтня 2024 URL.: <https://era-ukraine.org.ua/renthenivski-skanery-prydbani-proiektom-usaid-pryshvydshat-ohliad-avtotransportu-na-kordonakh/>
83. Надолішній, П. І. "Концепція демократичного врядування: зміна парадигми у постановці проблем публічного управління (Революція гідності чи так звана Революція гідності?)." *Актуальні проблеми державного управління* вип.) (2015): 169-177.
84. На шляху до ЄС: у Києві відбулася перша робоча зустріч щодо розробки нового Митного кодексу України на основі Митного кодексу ЄС. URL.: https://mof.gov.ua/uk/news/na_shliakhu_do_ies_u_kiievi_vidbulasia_persha_robocha_zustrich_shchodo_rozrobki_novogo_mitnogo_kodeksu_ukraini_na_osnovi_mitnogo_kodeksu_ies-4480
85. Олійник М. У Чернівецькій області на кордоні з Румунією відкрили пункт пропуску "Дяківці": як його будували URL.: <https://suspilne.media/chernivtsi/381098-u-verniveckij-oblasti-na-kordoni-z-rumunieu-vidkrili-punkt-propusku-dakivci-ak-jogo-buduvali/>
86. Острікова Т. «Єдине вікно» на митниці: чому цей принцип ускладнив життя бізнесу . Економічна правда. 2 квітня 2018 р.
87. Пилипко М., Готюк Р. Закарпатській митниці передали мобільний сканер від ЄС: де його використовуватимуть. URL.: <https://suspilne.media/uzhhorod/776685-zakarpatskij-mitnici-peredali-mobilnij-skaner-vid-es-de-jogo-vikoristovuvatimut/>
88. Підготовка до вступу в ЄС: Україна вивчає досвід Болгарії щодо гармонізації митного законодавства, ІТ систем та процедур. URL.: [https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/pidgotovka-do-vstupu-v-ies-krayina-vivchaie-dosvid-bolgariyi-shchodo-garmonizatsiyi-mitnogo-zakonodavstva-it-sistem-ta-protsedur-1339.](https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/pidgotovka-do-vstupu-v-ies-krayina-vivchaie-dosvid-bolgariyi-shchodo-garmonizatsiyi-mitnogo-zakonodavstva-it-sistem-ta-protsedur-1339)

89. Прокіпчук Л. І. Удосконалення митного оподаткування: сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка і управління. 2020. № 1. С. 87-92..
90. Публічне управління: термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ: НАДУ, 2018. 224 с.
91. Рац О. Алфімова А. Сучасні підходи країн ЄС до здійснення управління митними ризиками та їхнє впровадження у митну діяльність України. URL.:http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/34378/1/%D0%A0%D0%B0%D1%86_%D0%90%D0%BB%D1%84%D1%96%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf
92. Резнік Н.П., Вербівський С.В. Митне регулювання логістичних процесів в умовах цифровізації. <https://>
93. Рентгенівські сканери, придбані Проектом USAID, пришвидшать огляд автотранспорту на кордонах. URL.: <https://era-ukraine.org.ua/rethenivski-skanery-prydbani-proiektom-usaid-pryshvydshat-ohliad-avtotransportu-na-kordonakh/>
94. Реформа митниці рухається в правильному напрямку, але через нерозуміння процесів та наслідків зустрічає опір – результати моніторингу <https://www.prostir.ua/?news=reforma-mytnytsi-ruhajetsya-v-pravylnomu-napryamku-ale-cherez-nerozuminnya-protsesiv-ta-naslidkiv-zustrichaje-opir-rezultaty-monitorynhu>
95. Румунія: Санкції за відсутність декларації в електронній транспортній системі RO для всіх вантажів для міжнародних автомобільних перевезень будуть застосовуватися з 1 липня 2024 року. URL.: <http://www.asmap.org.ua/index1.php?id=68965&langid=1>
96. Саміт Східного партнерства відкриває шлях до цифрової трансформації в регіоні URL.: <https://eufordigital.eu/uk/eastern-partnership-summit-paves-the-way-for-digital-transformation-in-the-region/>
97. Тищенко В., Остапенко В., Карпова В. Digitalization in the customs risk management. Економіка та суспільство. 2022. № 37. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-35>.
98. Ткачук Н. Діджиталізація фінансово-економічної сфери в Україні: стан та перспективи розвитку. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2022. № 3. С. 18-28.

99. Україна та Литва досягли ключової віхи в пілотному проєкті EU4Digital з питань електронної митниці.06/11/24. URL.:
<https://eufordigital.eu/uk/ukraine-and-lithuania-reach-key-milestone-in-eu4digital-ecustoms-pilot/>
100. Успішний українсько-румунський пілот електронної митниці спрощує торгівлю. URL.:
<https://eufordigital.eu/uk/%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE->
101. Феделеш Е. М. Принцип найбільшого сприяння в тарифному регулюванні зовнішньоекономічної діяльності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2017. Вип. 44(1). С. 126-129.
102. Федотов О. П., Назарко А. А. Інноваційні засади зміцнення митної безпеки України: теоретичний аспект. URL.:
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/27310/1/%D0%86%D0%9D%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%86%20%D0%97%D0%90%D0%A1%D0%90%D0%94%D0%98%20%D0%97%D0%9C%D0%86%D0%A6%D0%9D%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%9C%D0%98%D0%A2%D0%9D%D0%9E%D0%87%20%D0%91%D0%95%D0%97%D0%9F%D0%95%D0%9A%D0%98%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%98.pdf>
103. Цифрова трансформація митниці (е-Митниця)
URL.:<https://plan2.diia.gov.ua/projects>
104. Шепетько А.Л. Напрями та сучасні тенденції розвитку митної політики та митного права України // Матеріали VI Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму, м. Київ, Національний авіаційний університет, 18 травня 2023 р.] С.184-186.

105. Щербак О. Адаптація митного законодавства України до ЄС. URL.: <https://disua.com.ua/uk/adaptacziya-mytного-zakonodavstva-ukrayiny-do-mytного-zakonodavstva-yes-2/>.
106. Щербатюк Н.В. Організація митного контролю: європейський досвід. Часопис Київського університету права. 2020 №1. С.387-391.
107. Щербатюк Н.В. Організація митного контролю: європейський досвід. Часопис Київського університету права. 2020 №1. С.387-391.
108. Як перевізник може впевнитись у прозорості функціонування є-Черги? URL.: <https://echerha.gov.ua/faq>.
109. Як Україна рухається до Митного союзу з ЄС? URL.: <https://eu4pfm.com.ua/news/yak-ukraina-rukhaietsia-do-mytного-soiuzu-z-yes/?lang=uk>.
110. Яненкова І.Г Чинники і шляхи розвитку цифровізації в Україні. URL.: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.03.004>.

Додатки

МІНІСТЕРСТВО
ФІНАНСІВ
УКРАЇНИ

Порядок
митної процедури
АЕО

ЯК СТАТИ АВТОРИЗОВАНИМ ЕКОНОМІЧНИМ ОПЕРАТОРОМ (АЕО)?

Коротка інструкція

5 КРОКІВ ДЛЯ ОТРИМАННЯ АВТОРИЗАЦІЇ АЕО

КРОК 1

ОБРАТИ ТИП
АВТОРИЗАЦІЇ

КРОК 2

ПІДГОТОВЧИЙ
ЕТАП

КРОК 3

ПОДАЧА
ЗАЯВИ

КРОК 4

ОЦІНКА
ВІДПОВІДНОСТІ

КРОК 5

ОТРИМАТИ
АВТОРИЗАЦІЮ

КРОК 1. ОБРАТИ ТИП АВТОРИЗАЦІЇ

- Ви самостійно обираєте тип авторизації АЕО, враховуючи роль підприємства у міжнародному ланцюзі постачання, а також переваги та спеціальні спрощення, якими підприємство збирається користуватися
- АЕО-С (про надання права на застосування спеціальних спрощень)
- АЕО-Б (про підтвердження безпеки та надійності), чи обидва типи

На час перехідного періоду (до листопада 2022 р.), щоб отримати авторизацію АЕО-С, Ви маєте бути одночасно виробником та експортером/імпортером товарів

КРОК 2. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

- Передбачає передовсім аналіз підприємством власних внутрішніх процесів та процедур для визначення можливості відповідати критеріям АЕО — залежно від обраного типу авторизації
- На цьому етапі підприємство здійснює найбільшу роботу, оскільки потрібно, щонайменше, проаналізувати діяльність з точки зору (1) наявності/відсутності будь-яких порушень законодавства **ключовими особами підприємства**, (2) **правильності ведення бухгалтерського обліку**, а також **обліку комерційної та транспортної (за наявності) документації** і (3) **фінансового стану підприємства**
- Для підприємств, які планують отримати авторизацію типу АЕО-Б, додатковою задачею для аналізу є питання (а) безпеки, які стосуються не тільки фізичної безпеки об'єктів підприємства, але й кадрової політики, взаємодії з діловими партнерами та третіми особами, що можуть надавати підприємству різні послуги, а також (б) внутрішніх процедур, пов'язаних (за наявності) із отриманням, зберіганням, виробництвом, відвантаженням та перевезенням товарів у міжнародному ланцюзі їх постачання
- Важливо також звернути увагу на наявність **інструкцій, порядків, настанов, інформаційних листів тощо**, у яких задокументовано запроваджені на підприємстві відповідні процеси та процедури. У разі необхідності забезпечити внесення **змін до таких інструкцій, порядків, настанов, інформаційних листів тощо**, які засвідчують, що на підприємстві запроваджено **відповідні внутрішні процедури**
- Для того, щоб було простіше зробити такий внутрішній аналіз, радимо використовувати **анкету самооцінки**, попередньо ознайомившись із **поясненням до неї**, а також з **алгоритмом оцінки відповідності**, який є базовим документом для митних органів під час перевірки підприємства на відповідність критеріям АЕО
- Підготовчий етап, залежно від специфіки, масштабів діяльності та ролі підприємства у міжнародному ланцюзі постачання товарів, може зайняти до 180, а то і більше днів

КРОК 3. ПОДАЧА ЗАЯВИ

- Якщо підготовчий етап здійснено, то цей вже не забере багато часу. По суті, заява – це 1 аркуш з базовою інформацією про підприємство (назва, адреса тощо). До заяви додається **анкета самооцінки**, яку підприємство начисто заповнює після проведення внутрішнього аналізу своїх процедур. Це доволі великий документ на 36 сторінок (+ відповіді на запитання **анкети самооцінки**, надані підприємством, можуть зайняти ще стільки ж, або й більше)
- Ще раз зверніть увагу, що анкету необхідно заповнювати, прочитавши попередньо **пояснення до неї**, а також враховуючи **алгоритм оцінки відповідності**, яким користуватимуться митні органи під час перевірки
- Документи подаються до Держмитслужби в електронному вигляді, з накладеним кваліфікованим електронним підписом
- Після отримання документів від Вас Держмитслужба розпочне їх попередній розгляд, який триватиме 30 днів. У разі, якщо **підстав для відмови** в проведенні оцінки, передбачених ч.4 ст.15 Митного кодексу України, немає, розпочинається етап проведення оцінки відповідності.

gov.ua
Державні сайти України

Вхід

Державна митна служба України
Єдиний державний інформаційний веб-портал
«Єдине вікно для міжнародної торгівлі»

Бізнесу · Громадянам · Довідка · Додатково · Реєстри та публічна інформація · International

Державна митна служба України вітає на Єдиному державному інформаційному веб-порталі
«Єдине вікно для міжнародної торгівлі»

Бізнесу

- Перевірка митної декларації
- Більше сервісів доступно після входу в Особистий Кабінет

Громадянам

- Декларація на гуманітарну допомогу
- Черги в пунктах пропуску
- Перевірка VIN
- Ввезення легкового автомобіля
- Направлені в митницю документи
- Автомобільний калькулятор
- Оформлення пошти та експрес відправлень

Довідка

- Інтегрований митний тариф
- Класифікація товарів
- Рахунки для сплати митних платежів
- Місця оформлення за принципом Єдиного вікна
- Кінцеві точки електронного декларування
- Залишок тарифної квоти

Таблиця 1

Етапи і періоди цифровізації в митній та податковій сфері в Україні

Етап	Період	Основні заходи та досягнення
Ранній етап (впровадження ІТ)	2000-2010 рр.	- Початок автоматизації податкових і митних процесів. - Впровадження перших електронних сервісів для подання податкових декларацій.
Етап становлення е-систем	2011-2015 рр.	- Впровадження системи електронного декларування для митниці (e-Customs). - Створення електронного кабінету платника податків.
Розширення цифрових сервісів	2016-2019 рр.	- Впровадження системи "Єдине вікно" для митних операцій. - Розвиток системи електронного адміністрування ПДВ.
Інтеграція і оптимізація	2020-2021 рр.	- Впровадження автоматизованої системи аналізу та управління ризиками (АСАУР). - Оптимізація та інтеграція електронних сервісів між різними урядовими установами.
Сучасний етап (воєнний стан)	2022 - тепер.	- Посилення кібербезпеки в умовах війни. - Впровадження нових цифрових інструментів для підтримки бізнесу в умовах воєнного стану. - Підтримка роботи та доступу до електронних сервісів в умовах воєнного стану. - Побудова нового мобільного резервного центру обробки даних (ЦОД). - Приєднання до митного безвізу з країнами Європи та робота в Новій комп'ютеризованій транзитній системі (NCTS). - Отримання статусів Авторизованих економічних операторів (АЕО). - Впровадження нової електронної системи управління гарантіями (GMS). - Запуск телеграм-бота для сповіщень про статус митних декларацій. - Надання доступу податковим та митним органам до своїх інформаційних баз.

Таблиця 2

**Нові законодавчі акти та постанови щодо податкового мита в Україні
під час воєнного стану (з лютого 2022 року)**

Нормативний акт	Дата введення в дію	Основні положення	Статус
Закон України №2118-IX	3 березня 2022 року	- Звільнення платників податків від відповідальності за невиконання податкових зобов'язань через воєнні дії. - Призупинення податкових перевірок. - Призупинення строків, визначених податковим законодавством.	Діє на момент воєнного стану
Постанова КМУ №174	1 березня 2022 року	- Спрощення митних процедур для ввезення гуманітарної допомоги.	Діє на момент воєнного стану
Закон України №2120-IX	15 березня 2022 року	- Введення спеціальних податкових режимів. - Звільнення від ПДВ імпорту товарів певних груп.	Діє на момент воєнного стану
Постанова КМУ №236	9 березня 2022 року	- Можливість відтермінування митних платежів для критично важливих товарів.	Діє на момент воєнного стану
Закон України №7190	24 березня 2022 року	- Введення спрощеного податкового режиму для підприємців (2% ставка єдиного податку). - Звільнення від ПДВ та акцизу на імпорт автомобілів.	Скасовано 1 серпня 2023 року
Постанова КМУ №330	20 березня 2022 року	- Спрощення митних формальностей для забезпечення потреб України під час війни.	Діє на момент воєнного стану
№7421	2022 року	- Спрощення процедур для державних закупівель.	воєнного стану
Закон України №5506	12 липня 2022 року	- Звільнення від податкових зобов'язань підприємств, які зазнали значних збитків внаслідок бойових дій.	Діє на момент воєнного стану
Закон України №7543	20 жовтня 2022 року	- Пільги для підприємств, що займаються імпортом енергетичних ресурсів.	Діє на момент воєнного стану
Наказ Мінфіну №355	29 червня 2023 року	- Внесення змін до порядку проведення митних процедур з метою спрощення та оптимізації процесів. - Зменшення бюрократичного навантаження та підвищення ефективності роботи митних органів	Чинний

Стаття 84. Наближення законодавства у митній сфері.

Поступове наближення до митного законодавства ЄС, як це визначено в стандартах ЄС та міжнародних стандартах, здійснюється згідно з Додатком XV до цієї Угоди.

Положення УА	Термін виконання відповідно до УА	Стан виконання
<i>Додаток XV.</i> <i>Наближення митного законодавства.</i> Митний кодекс (ЄС). Регламент (ЄС) № 450/2008 Європейського парламенту та Ради ЄС від 23 квітня 2008 року, який запроваджує Митний кодекс Співтовариства (Модернізований Митний Кодекс)	Протягом трьох років з дати набрання чинності УА	В частині впровадження інституту авторизованого економічного оператора <u>У процесі виконання</u> Відповідно до Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію, затвердженого постановою КМУ від 25 жовтня 2017 р. № 1106, терміни виконання – 31 грудня 2018 року. Розроблено декілька законопроектів: 1. Уряд розробив та подав до Парламенту законопроект «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей» (реєстраційний № 4777 від 3

		червня 2016 року)¹. Проект підготовлено за участю громадськості та експертів і було широко презентовано на різноманітних публічних заходах. <u>Верховна Рада України у березні 2018 року повернула законопроект на доопрацювання.</u> 2. Проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій із ввезення на митну територію України товарів уповноваженими економічними операторами» (реєстр. номер 4776 від 3 червня 2016 року).²
--	--	--

		3. Уряд подав до Парламенту проект Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо деяких питань виконання Глави 5 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони)» (реєстр. номер 7473 від 29 грудня 2017 року)³, який спрямований на імплементацію інституту авторизованого економічного оператора та спрощення транзитних процедур в Україні і, фактично, замінив собою відкликаний законопроект № 4777.
--	--	---

		Проект Закону (реєстр. н. 7473) 28.02.2019 року прийнято за основу.
Додаток XV. Спільний транзит та Єдиний адміністративний документ. Конвенція про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 року Конвенція про єдиний режим транзиту від 20 травня 1987 року зі змiнами	Протягом 1 року з дати набрання чинності УА	<u>У процесі виконання (часткове виконання)</u> 1. Уряд розробив та подав до Парламенту проект Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення транзитних процедур у відповідність з Конвенцією про єдиний режим транзиту та Конвенцією про спрощення формальностей

		у торгівлі товарами» (реєстр. номер 5627 від 29 грудня 2016 року)⁴. <u>Верховна Рада України відхилила проект у травні 2018 року. 2.</u> Пунктом 40 Закону України від 06.09.2018 р. № 2530 щодо запровадження механізму "єдиного вікна" на митниці, внесено зміни до прикінцевих та перехідних положень Митного Кодексу України, якими, серед іншого, включено п. 7³, <u>яким дозволяється до набрання чинності Конвенцією про єдиний режим транзиту для України, використовувати митні декларації окремих типів, які відповідають митним деклараціям, запровадженим зазначеною Конвенцією.</u> Це дозволено у випадках, визначених Кабінетом Міністрів
--	--	--

⁴

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60887

		України, для декларування у митний режим транзиту товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються між ЄС, країнами - членами ЄАВТ, окремими країнами - членами Конвенції про єдиний режим транзиту та Україною. Порядок таких митних формальностей має бути встановлений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. Наведена норма з'явилася у тексті відповідного законопроекту після відхилення Парламентом проекту Закону № 5627. 3. Дорожня карта приєднання України до спільної транзитної процедури ЄС/ЄАВТ від 02.10.2018, затверджена Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції СКМУ, Міністерством фінансів України та Державною фіскальною службою України. 4. Урядом подано до Парламенту проект Закону України "Про режим спільного транзиту" від 04.02.2019 р. реєстр. номер 9532⁵. Прийняття проекту дозволить застосовувати Україні європейські транзитні правила, що дасть можливість підприємствам використовувати єдину митну декларацію та єдину гарантію для переміщення товарів від свого складу до складу контрагента. 28.02.2019 розгляд законопроекту включено до порядку денного Верховної Ради України.
--	--	--

18 грудня 2018 року Уряд України прийняв рішення про реорганізацію ДФС України

[Постановою № 1200 від 18 грудня 2018 року "Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України"](#) Кабінет Міністрів України реорганізував Державну фіскальну службу України шляхом її поділу на Державну податкову і Державну митну служби, діяльність яких спрямовуватиметься та координуватиметься Урядом через Міністра фінансів України. Новостворені служби є

⁵ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65417

центральними органами виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у податковій та митній сферах (відповідно).